

Επιστημονική Εργασία υπό Εξέλιξη (Working Paper) No. 708

**Ο δρόμος προς τον αποπληθωρισμό του χρέους, την πεονία και τον
νεοφεουδαλισμό**

**του Michael Hudson
Οικονομικό Ινστιτούτο Λίβι**

Ιανουάριος 2012

The Levy Economics Institute Working Paper Collection presents research in progress by Levy Institute scholars and conference participants. The purpose of the series is to disseminate ideas to and elicit comments from academics and professionals.

Levy Economics Institute of Bard College, founded in 1986, is a nonprofit, nonpartisan, independently funded research organization devoted to public service. Through scholarship and economic research it generates viable, effective public policy responses to important economic problems that profoundly affect the quality of life in the United States and abroad.

Levy Economics Institute
P.O. Box 5000
Annandale-on-Hudson, NY 12504-5000
<http://www.levyinstitute.org>

Copyright © Levy Economics Institute 2012 All rights reserved

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο «καπιταλισμός» είναι καλύτερα κατανοητός σαν ένα σύστημα από μια σειρά από στάδια. Ο βιομηχανικός καπιταλισμός έχει παραχωρήσει τη θέση του στον χρηματοοικονομικό καπιταλισμό, ο οποίος εξελίχθηκε από τον καπιταλισμό των συνταξιοδοτικών ταμείων τη δεκαετία του '50 και τον αμερικανικό νομισματικό ιμπεριαλισμό από το 1971 όταν το πλαστό δολάριο (που δημιουργήθηκε κυρίως για τη χρηματοδότηση των παγκόσμιων στρατιωτικών δαπανών των ΗΠΑ) έγινε η παγκόσμια νομισματική βάση. Το πλαστό πιστωτικό δολάριο κατέστησε εφικτή την δημιουργία της οικονομίας φούσκας μετά το 1980 και το υποσκήνιο του, τον καπιταλισμό καζίνο. Αυτά τα οικονομικά ραδιενεργά στάδια παρακμής οδήγησαν στον αποπληθωρισμό του χρέους μετά το 2008, και τελικά κατέληξαν στη διαμόρφωση ενός καθεστώτος πεινίας και στη λιτότητα της νεο-δουλοπαροικίας.

Η τελική έκβαση του σημερινού Δυτικού καπιταλισμού είναι μια νεο-ραντιέρικη οικονομία—ακριβώς η μορφή οικονομίας που επεδίωξε να ανατρέψει ο βιομηχανικός καπιταλισμός και στην οποία αντιτάχθηκαν οι κλασικοί οικονομολόγοι κατά τη διάρκεια της Προοδευτικής Εποχής από τα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα. Μια χρηματοοικονομική τάξη έχει σφετεριστεί το ρόλο που συνήθιζαν να εκτελούν οι γαιοκτήμονες—μια κοινωνική τάξη που απολάμβανε ειδικά προνόμια. Η οικονομική πρόσοδος (economic rent) σήμερα αμείβεται ως επί το πλείστον με τόκους. Αυτή η «απατεωνιά» διακόπτει την κυκλική ροή μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης, προκαλώντας οικονομική συρρίκνωση, μια δυναμική που είναι το άκρως αντίθετο της αρχικής ώθησης του βιομηχανικού καπιταλισμού. Το «θαύμα του ανατοκισμού», που ενισχύεται τώρα με τη δημιουργία πλαστής πίστωσης, κανιβαλίζει το βιομηχανικό κεφαλαίο καθώς και τις απολαβές των εργαζομένων.

Ιστορικά, ο βιομηχανικός καπιταλισμός ήταν πολιτικά υπέρ της δημοκρατικής κοινοβουλευτικής μεταρρύθμισης, επειδή αυτός ήταν ο μόνος τρόπος για να σπάσει ο ασφυκτικός κλοιός των γαιοκτημόνων στα εθνικά φορολογικά συστήματα. Αλλά το χρηματιστικό κεφάλαιο σήμερα είναι εγγενώς ολιγαρχικό. Επιδιώκει να περάσει υπό τον έλεγχο του το κράτος—πρώτα απ' όλα το δημόσιο ταμείο, την κεντρική τράπεζα, και τα δικαστήρια—προκειμένου να εξυπηρετηθούν οικονομικά ο τραπεζικός και ο χρηματοοικονομικός τομέας και οι μεγάλοι πελάτες του: το real estate και τα μονοπώλια. Αυτός είναι ο λόγος που οι χρηματοοικονομικοί «τεχνοκράτες» (διαμεσολαβητές και υπηρέτες του χρηματιστικού κεφαλαίου) επιβλήθηκαν στην Ελλάδα, και ο λόγος που η Γερμανία εναντιώθηκε στην ιδέα ενός δημοψηφίσματος σχετικά με το πρόγραμμα λιτότητας που επιβάλλει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

«ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ»

Αυτό που είναι τόσο εντυπωσιακό σχετικά με τις πρόσφατες συζητήσεις για το μέλλον του καπιταλισμού είναι η σύγχυση γύρω από το είδος του καπιταλισμού για το οποίο γίνεται η συζήτηση. Όταν μιλάνε για καπιταλισμό, οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν στο μυαλό τις υλικές χειροπιαστές επενδύσεις του βιομηχανικού καπιταλισμού σε εργοστάσια και εξοπλισμό, που απασχολούν εργαζόμενους για την παραγωγή ενός προϊόντος με στόχο το κέρδος. Αλλά ο δυτικός κόσμος βρίσκεται τώρα σε καθεστώς οικονομικής λιτότητας, σε πορεία συρρίκνωσης της απασχόλησης και μείωσης της χωρητικότητας (downsizing). Οι εταιρείες χρησιμοποιούν τις ταμειακές ροές τους και προβαίνουν σε δανεισμό κυρίως για την επαναγορά

μετοχών, για την ιδιωτικοποίηση της δημόσιας περιουσίας μέσω μόχλευσης, και για την εξαγορά περιουσιακών στοιχείων που βρίσκονται ήδη σε ισχύ. Οι τράπεζες δανείζουν κατά κύριο λόγο σε άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, και όχι προς τους επενδυτές ή τους καταναλωτές, και το μεγαλύτερο μέρος της πιστωτικής επέκτασης προορίζεται για κερδοσκοπικές δραστηριότητες σε συνάλλαγμα και αρμπιτράζ επιτοκίων.

Δεν ήταν αυτό το όραμα για την οικονομία όταν η βιομηχανική επανάσταση έφτανε στο αποκορύφωμα της τον 19^ο αιώνα και αρχές του 20^{ου} αιώνα. Για να επεκταθούν οι αγορές και να βελτιωθεί η θέση της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών στον τομέα των τιμών, οι κλασικοί οικονομολόγοι προσπάθησαν να απελευθερώσουν τις κοινωνίες τους από τα κληροδοτήματα του φεουδαλισμού—από μια αριστοκρατία που αποσπούσε κέρδος από το μίσθωμα της γης και μια τραπεζική τάξη που αποκόμιζε επιτόκια και μετέτρεπε τα εθνικά χρέη σε μονοπωλιακά εμπορικά προνόμια. Οι μεταρρυθμιστές της Προοδευτικής Εποχής προσδιόριζαν την ελεύθερη αγορά ως ένα σύστημα όπου επικρατούσε ένα κράτος αρκετά ισχυρό να φορολογεί το ενοίκιο από το μίσθωμα της γης και να μπορεί να διαλύει τα μονοπώλια ή τουλάχιστον να τα περιορίζει στον δημόσιο τομέα. Ο στόχος ήταν να έρθουν οι τιμές σε λογική αναλογία με το κόστος. Αυτό όμως απαιτούσε ένα κράτος που θα είναι σε θέση να φορολογεί και να ελέγχει τα κεκτημένα συμφέροντα στον χρηματοοικονομικό, ασφαλιστικό και κτηματομεσιτικό τομέα.

Όταν ο Joseph Schumpeter μιλούσε για δημιουργική καταστροφή, αυτό που είχε κατά νου ήταν οι καινοτομίες που βελτίωναν την παραγωγικότητα, επιτρέποντας σε νέες εταιρείες να ανατρέψουν παλιές μέσω της μείωσης του κόστους σε επίπεδα χαμηλότερα από αυτά των ανταγωνιστών. Η κύρια αλλαγή που οραματιζόταν ήταν η εμφάνιση νέων βιομηχανικών εταιρειών μέσα από ένα κύμα τεχνολογικών καινοτομιών. Το διαμορφωνόμενο χαμηλότερο κόστος παραγωγής θα περνούσε στους καταναλωτές με τη μορφή της μείωσης των τιμών. Η προκύπτουσα επέκταση της παραγωγής θα οδηγούσε σε αύξηση των μισθών σε συνάρτηση με την παραγωγικότητα, καθώς η παραγωγή απαιτούσε μια παράλληλη αύξηση της καταναλωτικής ζήτησης.

Οι εταιρείες δεν θα έπρεπε να καταστραφούν και να αφεθούν σε κατάσταση χρεοκοπίας από τους κερδοσκόπους επιδρομείς. Το τραπεζικό σύστημα αναμενόταν να εκσυγχρονιστεί προκειμένου να προωθηθεί η βιομηχανική επένδυση κεφαλαίων, και όχι για να λεηλατηθούν με την επιβάρυνση τόκων και λοιπών χρεώσεων από κερδοσκόπους επιδρομείς που έχουν ως όπλα επιλογής τα σκουπίδια-ομόλογα. Για τους υποστηρικτές και τους στρατηγικούς σχεδιαστές του βιομηχανικού καπιταλισμού, η δυναμική αυτού του συστήματος πήγαζε από αυτό που ο καθηγητής Simon Patten της Σχολής Διοίκησης Επιχειρήσεων Wharton ονόμασε «οικονομία της αφθονίας». Οι καινοτομίες στους τρόπους εξαγοράς βιομηχανικών επιχειρήσεων ήταν μια μορφή παρασιτικής καταστροφής—και λίγοι παρατηρητές μπορούσαν να φανταστούν πόσο δημιουργική θα μπορούσε να γίνει αυτή η καταστροφική οικειοποίηση, ή ότι θα κατάφερνε να πετύχει μια ολοκληρωτική νίκη με την κατάληψη των κυβερνητικών υπηρεσιών, της κεντρικής τράπεζας, και του υπουργείου Οικονομικών.

Παρά τη σταθερή αύξηση της παραγωγικότητας, οι τιμές δεν έχουν μειωθεί ενώ δεν

έχει υπάρξει αύξηση στους πραγματικούς μισθούς (στις Ηνωμένες Πολιτείες) από τα τέλη της δεκαετίας του 1970. Τα οικονομικά κέρδη έχουν περιοριστεί στον χρηματοοικονομικό, ασφαλιστικό και κτηματομεσιτικό τομέα, που κυριαρχείται από το μεγάλο κεφάλαιο της χρηματαγοράς. Ο βιομηχανικός καπιταλισμός έχει εξελιχθεί σε έναν χρηματιστικό καπιταλισμό με τρόπους που ήταν αδύνατον να φανταστεί κανείς πριν από έναν αιώνα. Αλλά και ο ίδιος ο χρηματιστικός καπιταλισμός κατέληξε να είναι δημιουργία παραφυάδων: καπιταλισμός συνταξιοδοτικών ταμείων, οικονομία φούσκας, αποπληθωρισμός χρέους, λιτότητα. Οι δε σημερινές τάσεις φαίνεται να οδηγούν σε ένα πιθανώς τελικό στάδιο υπερχρέωσης και νεοφεουδαλισμού.

Αυτό που είναι ήδη ξεκάθαρο είναι ότι, αντί μιας υποσχόμενης οικονομίας αφθονίας, η οικονομική πολιτική σήμερα, από τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη έως τις πρώην σοβιετικές χώρες, έχει να κάνει με τη λιτότητα. Σε μια οικονομία φούσκα, τα περισσότερα κέρδη προέρχονται όχι από βιομηχανικές επενδύσεις, αλλά μέσω δανεισμού για την αγορά περιουσιακών στοιχείων των οποίων η τιμή διογκώθηκε από την τραπεζική πίστωση. Η μετατόπιση της εστίασης από βιομηχανικά κέρδη στα κέρδη κεφαλαίου μέσω μόχλευσης πήρε κυρίως τη μορφή αποκόμισης κερδών από τις τιμές στην κτηματομεσιτική αγορά και υψηλότερη κεφαλαιοποίηση για μετοχές και ομόλογα που αντικατοπτρίζουν την πτώση των επιτοκίων. Η αξία των ακινήτων εκτινάχθηκε στα ύψη για κάποιο διάστημα, αλλά οι αυξήσεις των τιμών αντιστράφηκαν μετά την κρίση του 2008, αφήνοντας πίσω έναν τεράστιο όγκο αρνητικού ενεργητικού (που συμβαίνει όταν το χρέος υπερβαίνει τις αποτιμήσεις των περιουσιακών στοιχείων). Αυτή η εξέλιξη είχε ως αποτέλεσμα να εμφανιστεί μεγάλη πτώση στους ισολογισμούς των τραπεζών και των ασφαλιστικών εταιρειών των οποίων τα δάνεια και οι εγγυήσεις για χρεοκοπίες χτύπησαν κόκκινο.

Η ώρα των κατασχέσεων έχει φτάσει: υπερχρεωμένοι πληθυσμοί, βιομηχανικές επιχειρήσεις υπό «χρηματιστικοποίηση», πόλεις, πολιτείες και ολόκληρες εθνικές κυβερνήσεις από την Ιρλανδία έως την Ελλάδα οδηγούνται σε καθεστώς πεινίας. Ακόμη και ο τραπεζικός τομέας ανακαλύπτει ότι λειτουργεί με αρνητικό ενεργητικό. Επιχειρήσεις και τοπικότητες ισχυρίζονται ότι αντιμετωπίζουν χρεοκοπία αν δεν πετσοκόψουν τις συντάξεις, τα σημερινά επίπεδα μισθών, και τις δεσμεύσεις τους προς τα εθνικά συστήματα υγείας. Αυτό είναι το πρόσωπο του αποπληθωρισμού του χρέους.

Αντί να υποστούν μια απλή προσωρινή απόκλιση από μια υποκείμενη θετική τάση ανάπτυξης—μια «κυκλική ύφεση» εξαιτίας της έλλειψης «ρευστότητας»—οι δυτικές οικονομίες έχουν εισέλθει σε μια μοιραία φάση αλλαγής. Η εξυπηρέτηση του χρέους υπερβαίνει το οικονομικό πλεόνασμα, με αποτέλεσμα να οδηγούμαστε σε οικονομική συρρίκνωση. Το πρόβλημα είναι η αφερεγγυότητα—ένα υπερδιογκωμένο χρέος, το οποίο αυξάνεται αυτόνομα εξαιτίας της δικής του δυναμικής («το θαύμα του ανατοκισμού» συν η ηλεκτρονική δημιουργία νέα τραπεζικής πίστωσης). Η πίστη ότι οι «αυτόματοι σταθεροποιητές» θα διορθώσουν το πρόβλημα είναι πρόσχημα για την αποτροπή της εφαρμογής δημόσιων πολιτικών που θα χαλιναγωγήσουν τις τράπεζες από τον υπερβολικό δανεισμό και την κερδοσκοπία.

Η λύση είναι η διαγραφή του χρέους. Αυτός ήταν ο τρόπος με τον οποίον αποκαθίστατο η ισορροπία και η ανανέωση της ανάπτυξης από το 2500 π.χ. μέχρι το 500 π.χ. Είναι ο τρόπος που ενέργησε ο Σόλων για την απαγόρευση της πεινίας

στην Αθήνα, ανοίγοντας το δρόμο για τη δημοκρατική απογείωση. Είναι επίσης ο τρόπος με τον οποίον επεδίωξαν αργότερα οι βασιλιάδες της Σπάρτης Άγης και Κλεομένης να αντιστρέψουν την χρηματοοικονομική πόλωση μεταξύ πιστωτών και οφειλετών. Στον ιουδαϊσμό, το Ιωβηλαίο Έτος ήταν η αποκατάσταση της κοινωνικής ισορροπίας. Σε πιο σύγχρονες εποχές, το οικονομικό θαύμα της Γερμανίας πυροδοτήθηκε από την νομισματική μεταρρύθμιση των συμμάχων (1947) και την ακύρωση του χρέους.

Το μεγάλο παραμύθι της εποχής μας είναι ότι όλα τα χρέη μπορούν να αποπληρωθούν—αρκεί να μπορούν να υποβληθούν οι χώρες σε καθεστώς λιτότητας, να αποδεχτούν την εξαθλίωση του εργατικού τους δυναμικού, να κλείσει ένα μέρος της βιομηχανίας και να επιτραπεί στις τράπεζες να κάνουν κατάσχεση των περιουσιακών στοιχείων των βιομηχανιών. Και αφού φτάσαμε ως εδώ, ας πετσοκόψουμε και τις ασφαλιστικές συντάξεις, την ιατρική περίθαλψη και τις δαπάνες σε όλους τους τομείς. Αυτός είναι καθαρός ταξικός πόλεμος που διεξάγει το χρηματιστικό κεφάλαιο ενάντια της υπόλοιπης οικονομίας. Το χρηματιστικό κεφάλαιο στραγγαλίζει ακόμη και την βιομηχανική οικονομία.

Είναι ειρωνικό που η αριστερή πτέρυγα του σημερινού πολιτικού φάσματος—σοσιαλιστικά, σοσιαλδημοκρατικά και εργατικά κόμματα—τείνει να υποστηρίζει τον χρηματοοικονομικό τομέα και τις πολιτικές των ιδιωτικοποιήσεων. Μια Μαρξιστική παράδοση απορρίπτει ευθύνη για την χρηματοπιστωτική κρίση σχεδόν αποκλειστικά στη δυναμική του βιομηχανικού καπιταλισμού—στη διαμάχη μεταξύ εργατών και επιχειρήσεων γύρω από τους μισθούς και τα επιδόματα. Σύμφωνα με αυτή την ανάλυση, οι καπιταλιστές συσσωρεύουν βιομηχανικά κέρδη με το να μην αμείβουν αρκετά τους εργαζόμενους, οι οποίοι στη συνέχεια αδυνατούν να αγοράσουν τα προϊόντα που παράγουν. Ο βιομηχανικός τομέας συμπεριφέρεται με έναν αυτοκαταστροφικό τρόπο καθώς οι εργοδότες επιδιώκουν άμεσα κέρδη και όχι το όφελος της οικονομίας στο σύνολό της. Προϋπόθεση για αύξηση στους μισθούς είναι η αύξηση της παραγωγικότητας, και οι χαμηλά αμειβόμενοι εργαζόμενοι δεν έχουν την αγοραστική δύναμη για να αγοράσουν τα αγαθά που παράγουν. Άλλοι επικριτές του βιομηχανικού καπιταλισμού απορρίπτουν ευθύνες για την οικονομική κρίση στην υψηλή τεχνολογία που προκαλεί ανεργία—και τη μεταφορά της παραγωγής σε χώρες με χαμηλούς μισθούς.

ΣΤΑΔΙΑ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ (ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ ΕΝΑΝΤΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ) ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ

Αυτά είναι πράγματι αιώνια προβλήματα μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων. Αλλά οι εργαζόμενοι έχουν γίνει πλέον θύματα εκμετάλλευσης και του χρηματοοικονομικού τομέα. Οι εταιρικοί επιδρομείς αδειάζουν τα συνταξιοδοτικά τους ταμεία (ή τουλάχιστον συρρικνώνουν τις συντάξεις υπό την απειλή της χρεοκοπίας) και κάνουν κατάσχεση στα Προγράμματα Αποκτήσεων Μετοχών από Εργαζόμενους, ενώ οι τραπεζίτες τους επιβαρύνουν άμεσα μέσα από προσωπικά δάνεια, ενυπόθηκα δάνεια και φοιτητικά δάνεια. Ο χρηματοοικονομικός, ασφαλιστικός και κτηματομεσιτικός τομέας έχει μετατοπίσει το φορολογικό βάρος του στους ώμους των καταναλωτών και έχει χρηματιστικοποιήσει εκ των προτέρων τις αποταμιεύσεις για την Κοινωνική Ασφάλιση με σκοπό να παραχθεί ένα δημοσιονομικό πλεόνασμα που θα χρησιμοποιείται για να μειωθούν οι φόροι για τους πλούσιους. Ο τομέας των

επιχειρήσεων και της οικονομίας γενικότερα έχει «χρηματοπιστικοποιηθεί», με το πλεόνασμα που παράγεται να καταναλώνεται για την εξυπηρέτηση του χρέους, αντί να επενδύεται στη δημιουργία νέου παγίου κεφαλαίου που θα απασχολεί εργατικό δυναμικό ώστε να παραχθεί περισσότερη παραγωγή και να αυξηθεί το βιοτικό επίπεδο.

Αυτό που είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε είναι ότι το μεγαλύτερο μέρος του χρέους στη σημερινή οικονομία έχει ληφθεί για την αγορά ακινήτων (κατοικίες και κτίρια γραφείων) και για χρηματοπιστωτικές τιτλοποιήσεις. Στον βιομηχανικό τομέα, το μεγαλύτερο μέρος του εταιρικού χρέους έχει διαμορφωθεί από μοχλευμένες εξαγορές, ή για «δηλητήρια χάπια», καθώς οι εταιρείες προσπαθούν να υπερασπίσουν τους εαυτούς τους από την χρηματοπιστωτική επιθετικότητα. Η εστίαση της κριτικής ανάλυσης στη δυναμική του βιομηχανικού καπιταλισμού, αντί σε αυτήν του χρηματιστικού καπιταλισμού, δεν λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι οι τράπεζες χορηγούν δάνεια και δημιουργούν χρέος (και καταθέσεις) στα πληκτρολόγια των υπολογιστών τους. Μια αυτόνομη χρηματοοικονομική δυναμική βρίσκεται υπό εξέλιξη, όχι απλά μια διαδικασία αποταμιεύσεων από τον βιομηχανικό τομέα με τη μεσολάβηση των τραπεζών.

Ο Μαρξ περιέγραψε το μίσος των βιομηχάνων προς τους ιδιοκτήτες γης και την επιθυμία από τον Ρικάρντο μέχρι τον Henry George για τη δημιουργία μιας βιομηχανικής κυκλικής ροής με την ελαχιστοποίηση του μισθώματος της γης. Η συσσώρευση αξιώσεων στα χέρια των ραντιέρηδων προς την περιουσία των βιομηχανικών επιχειρήσεων και των αποταμιεύσεων είναι το αποτέλεσμα της αποτυχίας του βιομηχανικού καπιταλισμού να ολοκληρώσει το πολιτικό πεπρωμένο του: την απελευθέρωση των οικονομιών από μεταφουδαρχικούς ραντιέρηδες. Η σημερινή δύναμη του χρηματιστικού κεφαλαίου να καθορίζει τη φορολογική πολιτική, να διαμορφώνει και να επιβάλλει τους νόμους, και να απενεργοποιεί τους θεσμούς της δημόσιας ρύθμισης, αντανακλά την αδυναμία του βιομηχανικού καπιταλισμού ενώπιον κοινωνικοοικονομικών συμφερόντων που έχουν αντισταθεί στο Προοδευτικό κίνημα της μεταρρύθμισης από τη δεκαετία του 1870.

Η γνωστή ταξική σύγκρουση στον βιομηχανικό καπιταλισμό μεταξύ εργοδοτών και μισθωτής εργασίας κυριαρχείται τώρα από τη δυναμική του χρηματιστικού καπιταλισμού. Είναι σκόπιμο να μιλάμε για τη ρύπανση χρέους στο οικονομικό περιβάλλον, που μετατρέπει το οικονομικό πλεόνασμα σε εξυπηρέτηση χρέους που αφορά μοχλευμένες εξαγορές, τα ενοίκια από ακίνητα σε τόκους στεγαστικών δανείων, το προσωπικό εισόδημα σε εξυπηρέτηση χρέους και καθυστερημένων οφειλών, την εταιρική ταμειακή ροή σε πληρωμές προς αμοιβαία κεφάλαια υψηλού κινδύνου και εταιρικούς επιδρωμείς, και τον πλεονασματικό φόρο σε χρηματοοικονομικές διασώσεις καθώς οι ίδιες οι τράπεζες υποκύπτουν στη βύθιση της οικονομίας στην υπερχρέωση και στο αρνητικό ενεργητικό.

Η συσσώρευση του πλούτου των ραντιέρηδων προέρχεται πολύ λιγότερο από την μεταποίηση και πολύ περισσότερο από την κτηματομεσιτική αγορά και τα μονοπώλια, και κυρίως από την χρηματοοικονομία. Αυτές οι ραντιέρικες ωθήσεις από τον χρηματοοικονομικό, ασφαλιστικό και κτηματομεσιτικό τομέα ευθύνονται σε μεγάλο βαθμό για τη μετα-βιομηχανοποίηση της οικονομίας. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι τα πράγματα μπορεί να αντιστραφούν με την επιστροφή στη μεταποίηση. Το

βιομηχανικό παρελθόν δεν μπορεί να ανακτηθεί δίχως τη συρρίκνωση του overhead (επιπλέον δαπάνες) χρέους, με αποκορύφωμα τη μόχλευση για τις τιμές κατοικιών και εμπορικών ακινήτων, την υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση και τις συντάξεις. Ωστόσο, αντί να αντιμετωπίσουν αυτό το πρόβλημα, οι ηγέτες των ΗΠΑ και της Ευρώπης κατηγορούν την Κίνα. Αποδίδουν την επιτυχία της συγκεκριμένης χώρας εξ ολοκλήρου στην μεταποίηση και όχι στο μίγμα μιας δημόσιας/ιδιωτικής οικονομίας που απέφυγε την ιδιωτικοποίηση μέσα από το πλαίσιο της χρηματοπιστικοποίησης.

Η παρερμηνεία του οικονομικού προβλήματος της Δύσης και η επακόλουθη μη φορολόγηση του χρηματοοικονομικού, ασφαλιστικού και κτηματομεσιτικού τομέα— και η επιτυχία της Κίνας στην αποφυγή αυτής της εξέλιξης—αντανακλά την επιτυχία των ραντιέρηδων στην απόρριψη του δόγματος της κλασικής πολιτικής οικονομίας γύρω από την αξία και την τιμή, και στην επακόλουθη διάκριση μεταξύ δεδουλευμένων και μη δεδουλευμένων εσόδων, παραγωγικής και μη παραγωγικής εργασίας. Δεν διδάσκονται πλέον αυτές οι έννοιες. Η λογοκρισία της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας έχει καταφέρει να εξαλείψει την ιστορία της οικονομικής σκέψης από τα προγράμματα πανεπιστημιακών σπουδών και το δημόσιο διάλογο.

Αυτή η αυτοπροβολή από τους ραντιέρηδες έχει προκαλέσει σύγχυση σχετικά με το ρόλο τους, σε βαθμό να έχει εγκλωβιστεί η οικονομική πολιτική. Η οικονομική πρόβλεψη με την ανάλυση συσχέτισης, την εξίσωση παλινδρόμησης και άλλα συναφή στατιστικά μοντέλα, θεωρεί ως δεδομένο το υπάρχον «περιβάλλον» των θεσμικών και φορολογικών δομών. Καθώς η «δημιουργία πλούτου» γίνεται ολοένα και περισσότερο εικονική, τα ακαδημαϊκά οικονομικά μοιάζουν όλο και περισσότερο με μια άσκηση επιστημονικής φαντασίας που απεικονίζει ένα είδος παράλληλου σύμπαντος. Αυτή είναι μια εσκεμμένη τακτική. Ο «εξορθολογισμός» της οικονομικής θεωρίας στο πλαίσιο της γραμμής που έχει χαράξει η στατιστική σκουπιδιών έχει μετατρέψει τον οικονομικό κλάδο σε εργαλείο δημοσίων σχέσεων για τον χρηματοπιστωτικό τομέα.

Τα κλασικά οικονομικά ήταν το πολιτικό πρόγραμμα του βιομηχανικού καπιταλισμού, ο οποίος επιδίωκε να ελευθερώσει την κοινωνία από τα συμφέροντα των ραντιέρηδων. Προβάλλοντας ενστάσεις στη κλασική διάκριση μεταξύ παραγωγικής και μη παραγωγικής επένδυσης, πίστωσης και απασχόλησης, οι μετακλασικοί οικονομολόγοι, οι οποίοι έχουν και χρηματοοικονομική στήριξη από τους ραντιέρηδες (γενναιόδωρες συνεισφορές στην έρευνα τους καθώς και την έγκριση ότι ασκούν μια πραγματική επιστήμη), επιμένουν ότι όλα τα εισοδήματα και όλες οι μορφές πλούτου αποκτούνται παραγωγικά. Εν ολίγοις, μας λένε ότι δεν υπάρχει μη δεδουλευμένος πλούτος, δεν υπάρχουν «αδρανείς πλούσιοι».

Αυτή είναι η πολιτική συνεισφορά της «νεοκλασικής» αντεπανάστασης: η άρνηση ότι οι ραντιέρηδες διαδραματίζουν έναν περιττό ρόλο. Ο υπαινιγμός είναι ότι ο Μπαλζάκ έγραφε φαντασίες όταν διατύπωνε (ακολουθώντας τον ισχυρισμό του Προυντόν πως «η ιδιοκτησία είναι κλοπή») ότι οι μεγάλες περιουσίες οικογενειών, που έχουν προ πολλού ξεχαστεί και σβηστεί από τα αρχεία, βασίζονται σε κλοπές του δημοσίου πλούτου και σε εμπιστευτικές πληροφορίες σχετικά με τις χρηματοοικονομικές και πολιτικές εξελίξεις. Είναι πράγματι αλήθεια ότι βρίσκει κανείς μεγαλύτερη περιγραφή του τρόπου με τον οποίον αποκτήθηκαν οι μεγάλες περιουσίες από

μυθιστοριογράφους παρά από οικονομολόγους. Τα σημερινά οικονομικά μοντέλα αγνοούν παντελώς την δημιουργία πλούτου και το ρόλο των ελίτ.

Σήμερα, η λιτότητα επιβάλλεται για να αποσπαστούν περισσότεροι πόροι για την εξυπηρέτηση του χρέους. Η διαδικασία αυτή απαιτεί επίσης είτε την αναστολή της δημοκρατικής διακυβέρνησης σε υπερχρεωμένες χώρες, όπως λόγω χάρη στην Ελλάδα, είτε πολιτικούς περισπασμούς με σκοπό να πειστούν οι ψηφοφόροι να εκλέξουν νεοφιλελεύθερα κόμματα που λειτουργούν με τον μανδύα του εθνικισμού, ή που ενεργοποιούνται γύρω από μη οικονομικά θέματα, όπως στη Λετονία και στις γείτονες χώρες στη Βαλτική. Καθώς η οικονομική ανάπτυξη παραχωρεί τη θέση της στη συρρίκνωση (με εξαίρεση τις επιπλέον δαπάνες για τα δημόσια και ιδιωτικά χρέη και γενικά την συγκεντροποίηση της ατομικής ιδιοκτησίας), φαίνεται ότι η μακροπρόθεσμη τάση των κοινοβουλευτικών μεταρρυθμίσεων κατά τους τελευταίους δύο αιώνες βρίσκεται σε δραματική οπισθοχώρηση.

Η μετατροπή της οικονομικής θεωρίας σε μια λογική δικαιολόγησης του πλούτου των ραντιέρηδων αποσπά την προσοχή από την διεύρυνση της απάτης της οικονομικής προσόδου και την αρπαγή του πλούτου από τον χρηματιστικό καπιταλισμό. Οι υποθέσεις των νεοφιλελεύθερων οικονομολόγων αρνούνται ότι αυτά που συμβαίνουν μπορεί πραγματικά να λαμβάνουν μέρος! Η ελπίδα είναι ότι ο κόσμος θα έχει τα μάτια στραμμένα προς το χάρτη και όχι προς την ίδια την περιοχή. Ο χάρτης είναι πλαστός, έχοντας μετατρέψει τα ακαδημαϊκά οικονομικά σε κλάδο επιστημονικής φαντασίας, που κάνουν λόγο για ένα χαρούμενο παράλληλο σύμπαν όπου όλοι ανταμείβονται επαξίως, ενώ ο κόσμος εξασφαλίζει όλο και μεγαλύτερη ευημερία και οι άνθρωποι γίνονται όλο και πιο ίσοι μεταξύ τους. Στον πραγματικό κόσμο, «ο ισολογισμός του πλούτου» έχει χρηματιστικοποιηθεί. Αυτό σημαίνει ότι ο πλούτος διαμορφώνεται μέσω της μόχλευσης και γίνεται όλο και περισσότερο μεταβιομηχανικός. Κάτω από τον βιομηχανικό καπιταλισμό, τα κέρδη πραγματοποιούνταν από τις επενδύσεις σε εργοστάσια και εξοπλισμό για να απασχολούν τον κόσμο της εργασίας που θα αγόραζε στη συνέχεια τα αγαθά (και μια σειρά από υπηρεσίες) που παρήγαγε σε αυξημένη τιμή. Τα περισσότερα κέρδη επανεπενδύονταν με αυτόν τον τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της έρευνας και της ανάπτυξης. Αλλά και σήμερα, τα αδιανέμητα κέρδη εξακολουθούν να είναι η κύρια πηγή της υλικής επένδυσης κεφαλαίων—όχι ο τραπεζικός δανεισμός, το χρηματιστήριο, ή άλλες εξωτερικές πηγές χρηματοδότησης.

Δύο γιατροί, ο William Petty στην Ιρλανδία και ο François Quesnay στη Γαλλία, χρησιμοποίησαν την ιδέα της κυκλικής ροής του αίματος στο ανθρώπινο σώμα για το δείξουν πώς κυκλοφορεί το εθνικό εισόδημα ανάμεσα σε παραγωγούς και καταναλωτές, εργοδότες και εργαζόμενους (ευρέως γνωστή ως η λειτουργία του Νόμου του Say), καθώς και μεταξύ κράτους και ιδιωτικού τομέα.

Η Μεγάλη Ύφεση διέκοψε αυτήν την κυκλική ροή. Το ρούφηγμα αυτό λάμβανε μέρος από την φεουδαρχική εποχή όταν οι ραντιέρηδες χρέωναν τέλη πρόσβασης σε βασικές ανάγκες. Ο Keynes θεώρησε ότι η ύφεση οφειλόταν στην αποταμίευση, στην απόσυρση του χρήματος από την κυκλική ροή. Αλλά το πρόβλημα σήμερα είναι η εκτροπή του εισοδήματος των καταναλωτών (μισθοί), των εταιρικών ταμειακών ροών και των δημόσιων φορολογικών εσόδων για την αποπληρωμή τόκων και απόσβεσης. Έτσι, υπάρχουν όλο και λιγότερα χρήματα διαθέσιμα για αγαθά και υπηρεσίες.

Οι τράπεζες και τα άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, που είναι οι αποδέκτες αυτής της εξυπηρέτησης του χρέους, δεν χρησιμοποιούν τα κεφάλαια για τη χρηματοδότηση υλικών επενδύσεων. Δανείζουν τα κεφάλαια για να μετατραπούν σε πρόσθετους χρεωστικούς τίτλους για το 99% του κάτω μέρους της πυραμίδας των οικογενειών, και για την εταιρική βιομηχανία και τις κυβερνήσεις.

Για να ελαχιστοποιηθεί αυτή η εκτροπή των εσόδων, ο βιομηχανικός καπιταλισμός έπρεπε να αντιμετωπίσει περιχαρακωμένα κοινωνικοοικονομικά συμφέροντα από την εποχή των στρατιωτικών κατακτήσεων στη φεουδαρχική Ευρώπη: μια αριστοκρατία γαιοκτημόνων και τραπεζικές οικογένειες. Η πληρωμή ενοικίου και τόκων για πρόσβαση στη γη και στην πίστωση οδηγούσε σε εκτροπή την κυκλοφορία του εισοδήματος μεταξύ παραγωγής και κατανάλωσης. Ο Μάλθους υποστήριζε ότι οι γαιοκτήμονες ξόδευαν τα ενοίκια που ελάμβαναν σε άμαξες, ράφτες και υπηρέτες. Αλλά οι περισσότεροι κλασικοί οικονομολόγοι θεωρούσαν αυτού του είδους τις δαπάνες αντιπαραγωγικές επειδή δεν απασχολούσαν μισθωτή εργασία για την παραγωγή αγαθών προς πώληση με κέρδος.

Καθώς η κτηματαγορά έχει εκδημοκρατιστεί, οι αγοραστές μπορούν να εξασφαλίσουν στέγαση και εμπορική ιδιοκτησία μέσω δανεισμού. Νικητής είναι όποιος αγοραστής μπορέσει να υποσχεθεί, για αντάλλαγμα ένα δάνειο, μεγαλύτερο ενοίκιο στην τράπεζα από άλλους αγοραστές. Η τιμή αγοράς συνήθως καταλήγει με ολόκληρο το ενοίκιο δεσμευμένο προς την τράπεζα—αλλά μερικές φορές ακόμη και την αναμενόμενη υπεραξία. Αυτό κάνει τις τράπεζες να είναι παραλήπτες του είδους του ενοικίου που καταβάλλονταν προς τους ιδιοκτήτες γης πριν από τον 20^ο αιώνα.

Οι τράπεζες πίεσαν επίσης τις κυβερνήσεις να δημιουργήσουν εμπορικά προνόμια και άλλα μονοπώλια. Αντάλλαξαν κρατικά ομόλογα για την πώληση υποδομών και εμπορικών δικαιωμάτων. Στο βαθμό που οι δημόσιες επιχειρήσεις αγοράστηκαν με πίστωση, η απόσπαση μονοπωλιακής ενοικίασης, όπως το ενοίκιο γης, καταλήγει ως τόκος καθώς τα δικαιώματα αυτά αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης και πωλούνται ελεύθερα.

Η συμβίωση μεταξύ τραπεζών και κυβέρνησης ήταν το αποτέλεσμα της συμφωνίας ότι τα κρατικά ομόλογα θα αποτελέσουν το θεμέλιο των αποθεματικών για τις περισσότερες τράπεζες. Το μεγαλύτερο μέρος αυτού του δημόσιου χρέους ξεκίνησε ως πολεμικό χρέος, επειδή οι πόλεμοι παραδοσιακά είναι η κύρια αιτία για τα ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού. Ο Adam Smith κάλεσε τα έθνη να χρηματοδοτήσουν τους πολέμους με άμεσο ρευστό προκειμένου οι λαοί να αισθανθούν άμεσα το κόστος και να προβούν σε μια συνειδητή επιλογή υπέρ της ειρήνης, αντί να επιβαρύνονται οι οικονομίες με πολεμικά χρέη που οφείλονται σε χρηματοδότες. Ο τρόπος για τη μείωση των τιμών στα επίπεδα του κόστους παραγωγής—και ως εκ τούτου για να διευρυνθούν οι εξαγωγικές αγορές—ήταν η αντικατάσταση του πολέμου με την ειρήνη. Η ελαχιστοποίηση ή η φορολόγηση ενοικίων γης, της μονοπωλιακής προσόδου και των χρηματοοικονομικών επιβαρύνσεων, ήταν το όνειρο της κλασικής οικονομίας ως πολιτικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων.

ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ

Ο χρηματιστικός καπιταλισμός έκανε ένα μεγάλο άλμα προς τα εμπρός τη δεκαετία του 1950 με την καινοτομία του καπιταλισμού των συνταξιοδοτικών ταμείων, κάτι που οδήγησε τον Peter Drucker να χειροκροτήσει την όλη ιδέα ως «σοσιαλισμό των συνταξιοδοτικών ταμείων». Η ιδέα ήταν η εξής: να μπει στην άκρη ένα μέρος του μισθού που θα το επένδυαν επαγγελματίες διαχειριστές κεφαλαίων της Γουόλ Στριτ σε μετοχές και αγορές ομολόγων. Η General Motors και άλλες εταιρείες περιέγραψαν την ιδέα ως μια κίνηση που δίνει στους απλούς εργαζόμενους τη δυνατότητα συμμετοχής στον βιομηχανικό καπιταλισμό, με τη μετατροπή τους σε μικρούς καπιταλιστές.

Οι μετοχές είναι πράγματι μερίδια ιδιοκτησίας. Αλλά δεν δίνουν φωνή στους εργαζόμενους γύρω από τον τομέα της διαχείρισης, ούτε καν για τις συνθήκες που αφορούν τον χώρο εργασίας. Η κατάσταση είναι παρόμοια με εκείνη που υποχρέωσε τον επενδυτή John McMullen, με μειοψηφία μετοχών στην ομάδα μπέιζμπολ New York Yankees, να διαμαρτυρηθεί ότι «δεν υπάρχει τίποτα στη ζωή τόσο περιορισμένο όσο το να είναι κανείς ετερόρρυθμος εταίρος του George Steinbrenner [ο μεγαλομέτοχος της ομάδας]». Δηλαδή, αν οι μάνατζερ απολύσουν εργαζόμενους ή χρησιμοποιήσουν ταμειακές ροές για την επαναγορά μετοχών αντί για νέες άμεσες επενδύσεις και προσλήψεις, οι εργαζόμενοι θα πρέπει να θεωρήσουν ότι αυτό ωφελεί και τους ίδιους.

Τα συνταξιοδοτικά ταμεία θα μπορούσαν να είχαν οργανωθεί με ποικίλους τρόπους. Οι κρατικές συντάξεις θα μπορούσαν να καταβάλλονται από τον γενικό προϋπολογισμό της προοδευτικής φορολογίας του εισοδήματος, όπως στο σύστημα της Γερμανίας. Στο άλλο άκρο του φάσματος, τα σχέδια συμμετοχής των εργαζομένων σε μετοχές προσέφεραν στους εργαζόμενους μετοχές στις επιχειρήσεις που οι ίδιοι δούλευαν. Τα σχέδια αυτά διέτρεχαν τον κίνδυνο να διαλυθούν σε περιπτώσεις χρεοκοπίας ή συγχωνεύσεων. Αυτό το τέχνασμα έλαβε την πιο ακραία του μορφή στη Χιλή κάτω από το καθεστώς του Πινοσέτ. Πρόσφατα, στην εφημερίδα Chicago Tribune, ο μεγιστάνας των ακινήτων Sam Zell χρησιμοποίησε το σχέδιο συμμετοχής των εργαζομένων σε μετοχές για να εξοφλήσει τους πιστωτές του, αφήνοντας πίσω του μια μαύρη τρύπα και μια επικείμενη σειρά από μηνύσεις.

Κανένα από τα παραπάνω σχέδια δεν έδωσε στους εργαζόμενους διευθυντικές θέσεις στα διοικητικά συμβούλια εταιρειών, όπως γίνεται στη Γερμανία. Αντί να δαπανώνται για καταναλωτικά αγαθά που παράγει ο κόσμος της εργασίας, οι πληρωμές στα συνταξιοδοτικά ταμεία ξοδεύονταν σε μετοχές και ομόλογα. Αυτό που ο Πινοσέτ αποκάλεσε «καπιταλισμό της εργασίας» (και για το οποίο εξέφρασε κολακευτικά λόγια η θαυμάστριά του Μάργκαρετ Θάτσερ) ήταν για την ακρίβεια καπιταλισμός χρηματοδοτούμενος από την εργασία». Οι συνταξιοδοτικές εισφορές επενδύθηκαν στις χρηματοοικονομικές αγορές, ωθώντας στα ύψη τις τιμές των περιουσιακών στοιχείων. Η αξία του πλούτου αυξήθηκε—ακίνητα, μετοχές και ομόλογα—σε σχέση με τους μισθούς των εργαζομένων.

Όλο αυτό αποδείχθηκε ότι ήταν ένα δώρο για τους διαχειριστές και τους επενδυτές επιχειρηματικού κεφαλαίου. Οι “insiders” πούλησαν, και τα συνταξιοδοτικά ταμεία αγόρασαν. Η αυξανόμενη εισροή χρηματοδότησης έδωσε αφορμή σε ονειρικά

σενάρια ότι οι συντάξεις θα μπορούσαν να καταβληθούν από τα κέρδη κεφαλαίων που θα αυξάνονταν εκθετικά. Μέχρι και τις αρχές της φούσκας των «dot.com», τέλη της δεκαετίας του 1990, οι επενδυτές προσδοκούσαν σε ένα ετήσιο ποσοστό απόδοσης της τάξης του 8%. Το σενάριο τους έλεγε ότι τα ποσά θα διπλασιαζόντουσαν κάθε εννέα χρόνια και θα τετραπλασιαζόταν σε δεκαοκτώ χρόνια, οπότε θα υπήρχαν πολύ μεγαλύτερες συντάξεις στο μέλλον. Σύντομα, ο μόνος τρόπος για να διατηρηθούν φερέγγυα αυτά τα συνταξιοδοτικά σχέδια ήταν για τις επενδύσεις να συνεχίσουν να αποκομίζουν αυτά τα υψηλά και μη βιώσιμα ποσοστά απόδοσης.

Ο μόνος τρόπος για να επιτευχθούν αυτές οι αποδόσεις, ακόμη και για ένα μικρό χρονικό διάστημα, ήταν να πλημμυρίσει η οικονομία με πίστωση—δηλαδή με χρέος—από την Ομοσπονδιακή Τράπεζα. Επομένως, ο χρηματιστικός καπιταλισμός των συνταξιοδοτικών ταμείων έγινε απόλυτα εξαρτώμενος από την οικονομία φούσκας που ενορχήστρωσε ο πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Τράπεζας Alan Greenspan και την οποία συνέχισε να διατηρεί ο διάδοχός του, Ben Bernanke.

Σύμφωνα με τις ρόδινες εικόνες των οικονομικών εγχειριδίων, υποτίθεται ότι η χρηματιστηριακή αγορά βρίσκει χρηματοδότηση για τη βιομηχανία. Αλλά η ιδιοκτησία των μετοχών αποσυνδέθηκε από τη διαχείριση, ακριβώς όταν ο χρηματοοικονομικός τομέας έγινε ανεξάρτητος από τη δημιουργία παγίου κεφαλαίου. Καθώς τα συνταξιοδοτικά ταμεία έγιναν μέρος του χρηματοπιστωτικού τομέα, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στις μοχλευμένες εξαγορές που φόρτωσαν τις εταιρείες με χρέος ομολόγων σκουπιδιών. Όταν από την δεκαετία του 1980 βρέθηκαν αντιμέτωποι με τον Michael Milken στην επενδυτική εταιρία Drexel Burnham, ακόμα και οι υγιείς επιχειρήσεις αναγκάστηκαν να υπερασπιστούν τους εαυτούς τους με το να πάρουν «χάπια δηλητήριο», βυθίζοντας τους εαυτούς τους στο χρέος προκειμένου να μην τους εξαγοράσουν οι εταιρικοί επίδρομείς με την αγορά επιπλέον χρέους. Μερικές εταιρείες χρησιμοποίησαν τις ταμειακές τους ροές, ενώ προέβησαν ακόμα και σε δανεισμό για την εξαγορά των μετοχών τους με σκοπό να αυξήσουν αρκετά την αξία τους προκειμένου να μείνουν λιγότερα έσοδα διαθέσιμα για τους υποψήφιους επίδρομείς να πληρώσουν τους τραπεζίτες και τους κατόχους ομολόγων.

ΠΛΑΣΤΟ ΧΡΗΜΑ ΒΑΣΙΣΜΕΝΟ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΤΩΝ ΗΠΑ

Για να κατανοήσουμε τι έκανε εφικτό το πιστωτικό κύμα της οικονομίας φούσκας, είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε πώς άλλαξε το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα το 1971 όταν οι εξωτερικές στρατιωτικές δαπάνες υποχρέωσαν την αποσύνδεση του αμερικανικού δολαρίου με το χρυσό. Το μέταλλο ήταν ένα καθαρό περιουσιακό στοιχείο, που κερδήθηκε χάρη στην εμφάνιση πλεονασμάτων στο ισοζύγιο πληρωμών—και πουλήθηκε εξαιτίας της εμφάνισης ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο. Η απόφαση του Νίξον για την αναστολή πωλήσεων χρυσού μέσω του Κοινού Ταμείου Χρυσού στο Λονδίνο άφησε τις κεντρικές τράπεζες του κόσμου χωρίς μέσο για την επίλυση των ελλειμμάτων στα ισοζύγια πληρωμών τους (το 1767 ο James Steuart αποκάλεσε το χρυσό «το χρήμα του κόσμου»), αλλά μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν στη θέση του αυτό που είχε μετατραπεί σε υποκατάστατο του χρυσού: τα ομόλογα του υπουργείου Οικονομικών των ΗΠΑ.

Αυτά τα χαρτιά (κρατικές υποσχέσεις αποπληρωμής χρέους) προσφέρθηκαν από μια αμερικανική οικονομία που «έτρεχε» έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών. Από την εποχή του πολέμου της Κορέας το 1950, το έλλειμμα αυτό προερχόταν εξ' ολοκλήρου από τις στρατιωτικές δαπάνες. Το αμερικανικό εμπόριο και οι επενδύσεις του ιδιωτικού τομέα ήταν σε ισορροπία, και αυτό που ονομαζόταν «ξένη βοήθεια» στην πραγματικότητα παρήγαγε μία εισροή πληρωμών (αφού συνδεόταν με την αγορά αμερικανικών εξαγωγών) . Έτσι, τα δολάρια που κατέληξαν ως παγκόσμια αποθεματικά των κεντρικών τραπεζών ήταν η ενσάρκωση των αμερικανικών στρατιωτικών δαπανών. (Έχω περιγράψει αυτή την κατάσταση στο βιβλίο μου, *Super Imperialism*, που δημοσιεύτηκε το 1972).

Η κατάργηση του χρυσού σήμαινε ότι όσο μεγαλύτερα ήταν τα αμερικανικά ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών, τόσο περισσότερα δολάρια κατέληγαν στα χέρια ξένων κεντρικών τραπεζών—οι οποίες δεν είχαν άλλη εναλλακτική από το να τα ανακυκλώσουν στην οικονομία των ΗΠΑ αγοράζοντας κρατικά ομόλογα. Το έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών έγινε λοιπόν το μέσο χρηματοδότησης του ελλείμματος του εγχώριου κρατικού προϋπολογισμού.

Η σύνδεση μεταξύ του δολαριοποιημένου παγκόσμιου νομισματικού συστήματος και της στρατιωτικής ισχύος έγινε ξεκάθαρη μετά τον τετραπλασιασμό στις τιμές πετρελαίου από τον Οργανισμό Πετρελαιοπαραγωγών Εξαγωγών Κρατών (ΟΠΕΚ), την περίοδο μεταξύ 1973–74, ως αντίδραση στον τετραπλασιασμό στις τιμές των αμερικανικών σιτηρών. Αξιωματούχοι του υπουργείου Οικονομικών συναντήθηκαν με αξιωματούχους της Σαουδικής Αραβίας και άλλων αξιωματούχων του ΟΠΕΚ και τους εξήγησαν ότι θα μπορούσαν να χρεώνουν όσο ήθελαν για το πετρέλαιο (το οποίο προέβλεπε ειδική συμφωνία για τις αμερικανικές πετρελαϊκές εταιρείες) εφόσον αποδεχόντουσαν να διατηρούν τα αποθεματικά τους σε ομόλογα του αμερικανικού Δημοσίου, ή αλλιώς να ανακυκλώνουν τα έσοδα από τις εξαγωγές τους στην οικονομία των ΗΠΑ αγοράζοντας μετοχές, ακίνητα και άλλα αξιώσεις ιδιοκτησίας, αλλά όχι την κυριότητα στρατηγικών βιομηχανιών.

Οι αμερικανοί οικονομικοί στρατηγοί σύντομα συνειδητοποίησαν ότι οι αμερικανοί επενδυτές θα μπορούσαν να αγοράσουν ξένα περιουσιακά στοιχεία χωρίς όριο, ενώ οι καταναλωτές θα αύξαναν τις εισαγωγές. Το εξωτερικό χρέος δημιούργησε μια ανάλογη εισροή κεφαλαίων για την αγορά κρατικών ομολόγων. Αυτό ανέτρεψε τον παραδοσιακό αντίκτυπο των εμπορικών ελλειμμάτων και των ελλειμμάτων στα ισοζύγια πληρωμών. Κάτω από το καθεστώς του κανόνα του χρυσού, οι χώρες με ελλείμματα έπρεπε να αυξήσουν τα επιτόκια για να δανειστούν αρκετά ώστε να σταθεροποιήσουν τις συναλλαγματικές ισοτιμίες των νομισμάτων τους. Αλλά για την οικονομία των ΗΠΑ, όσο μεγαλύτερο είναι το έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών, τόσο περισσότερα ξένα κεφάλαια ανακυκλώνονταν στις αμερικανικές χρηματοοικονομικές αγορές. Οι τράπεζες ήταν ικανές να δημιουργήσουν τη δική τους πίστωση ηλεκτρονικά δίχως ξένους περιορισμούς.

Τα τελευταία χίλια χρόνια, ο βασικός παράγοντας για τα ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών ήταν οι στρατιωτικές δαπάνες και οι πόλεμοι. Αυτό έχει συχνά οδηγήσει σε απώλεια της οικονομικής κυριαρχίας. Αλλά κάτω από το πρότυπο του υπουργείου Οικονομικών, η αμερικανική οικονομία είχε δωρεάν γεύμα. Σύμφωνα με το νέο νομισματικό ιμπεριαλισμό, οι ξένες κεντρικές τράπεζες απορροφούσαν το κόστος

των στρατιωτικών δαπανών των ΗΠΑ—και σε εύθετο χρόνο ο ιδιωτικός τομέας των ΗΠΑ κατέλαβε τις οικονομίες τους.

Νομισματικά, το έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών των ΗΠΑ είχε γίνει πληθωριστικό, και όχι αποπληθωριστικό όπως ήταν ο κανόνας για όλες τις χώρες στο παρελθόν. Ωστόσο, ο πληθωρισμός συγκρατήθηκε εξ' ολοκλήρου μέσα στις χρηματοοικονομικές και κτηματομεσιτικές αγορές των ΗΠΑ. Ο κόσμος της εργασίας και οι καταναλωτές δεν επωφελήθηκαν στο ελάχιστο.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΦΟΥΣΚΑ

Από τις αρχές του 2000 μια πλήρως ανεπτυγμένη χρηματοοικονομική και κτηματομεσιτική φούσκα βρισκόταν σε εξέλιξη. Για πρώτη φορά στην ιστορία, οι άνθρωποι φαντάζονταν ότι θα μπορούσαν να πλουτίσουν με το έχουν χρέη, αντί με το να τα αποφύγουν. Καθώς η Ομοσπονδιακή Τράπεζα έριξε προς τα κάτω τα επιτόκια, οι τιμές των ακινήτων, των ομολόγων και των μετοχών αυξήθηκαν.

Το πρόβλημα για τα συνταξιοδοτικά ταμεία ήταν ότι η μείωση των επιτοκίων που τροφοδότησε την άνοδο της φούσκας «των συντελεστών κεφαλαιοποίησης» των εισοδημάτων σε τραπεζικά δάνεια είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση στις τρέχουσες αποδόσεις. Αυτό συνέβαλε στο να γίνει πιο ακριβή η αγορά του συνταξιοδοτικού εισοδήματος. Μέχρι το 2011, το γιγαντιαίο σχέδιο συντάξεων της πολιτείας της Καλιφόρνια, το CalPERS, κατέγραφε αποδόσεις μόνο της τάξης του 1,1%. Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, σχεδόν όλα τα συνταξιοδοτικά ταμεία από το 1980 και μετά έχουν κάνει προβλέψεις αναφορικά με την ικανότητά τους να πληρώσουν τους συνταξιούχους υπό την προϋπόθεση ότι θα έχουν τουλάχιστον 8% ποσοστό συνολικής απόδοσης (τόκοι συν μερίσματα) σε ετήσια βάση. Αλλά με τα επιτόκια να πέφτουν στο 1%, δεν υπήρχε πλέον πηγή υπεραξίας αφού η υψηλή τραπεζική ρευστότητα θα τα μείωνε ακόμη περισσότερο.

Τα συνταξιοδοτικά ταμεία προσπάθησαν να καλύψουν τη διαφορά μέσω κερδοσκοπίας σε χρηματοοικονομικά παράγωγα που δεν ήταν βασισμένα σε υλικές επενδύσεις ή στην απασχόληση. Τα πράγματα έγιναν ακόμα χειρότερα από τη στιγμή που αποποινικοποιήθηκε η οικονομική απάτη καθώς το υπουργείο Δικαιοσύνης, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και άλλοι ρυθμιστικοί φορείς αρνούσαν να ασκήσουν δίωξη. Η απάτη έγινε μέρος της «ελεύθερης αγοράς». Οι ρυθμιστικοί οργανισμοί δεν είχαν επαρκή προσωπικό και οι διευθυντές που επιλέγονταν ήταν αυτοί που δεν είχαν πρόθεση να επιβάλλουν τους κανόνες. Πολλοί διορισθέντες αποκόμισαν οφέλη μέσω της αδράνειας τους από αυτό που οι λάπωνες ονομάζουν «δώρο εξ' ουρανών». Απέκτησαν φοβερά αμειβόμενες θέσεις εργασίας όταν έφυγαν από αυτές τις υπηρεσίες για να ενταχθούν σε τομείς που είχαν την ευθύνη για τη ρύθμισή τους. Οι πολιτικοί απηύθυναν εύγλωπτες κλήσεις για νέες νομοθετικές ρυθμίσεις—ενώ δεν έκαναν χρήση των ρυθμίσεων που ήταν ήδη σε ισχύ.

Οι τράπεζες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία δάνειζαν κυρίως σε άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, και όχι για τη χρηματοδότηση νέου παγίου κεφαλαίου ή της απασχόλησης. Η νέα εποχή του πληθωρισμού των ενεργητικών στοιχείων είχε μεταβάλει τον οικονομικό στόχο—στην πραγματικότητα, το θεμέλιο της οικονομικής φερεγγυότητας—με τη δημιουργία υπεραξίας μέσω μόχλευσης. Το 2008, η δυναμική

της φούσκας κατέρρευσε σε αυτό που ο Hyman Minsky αποκάλεσε το στάδιο Πόνζι του χρηματοοικονομικού κύκλου. Οι επενδυτές και οι κερδοσκόποι πλήρωσαν αυτούς που τους είχαν δανείσει με το να δανείζονται το επιτόκιο—ακόμη και μέσω δανεισμού από τα αναμενόμενα κέρδη στις αξίες των ακινήτων, τις μετοχές και τα ομόλογα. Οι εταιρείες αύξησαν τις τιμές για τις δικές τους μετοχές με τη χρήση των ταμειακών ροών, ακόμη και με δανεισμό, ενώ μεγέθυναν τα ποσοστά κέρδους μέσω outsourcing και της συρρίκνωσης της απασχόλησης.

Η φορολογική πολιτική διαμορφώθηκε με τέτοιο τρόπο που επίσης ευνοούσε τη δημιουργία της υπεραξίας—αντί τους μισθούς, τα ημερομίσθια, ή τα κέρδη. Και η Ομοσπονδιακή Τράπεζα ήταν σε θέση να φουσκώνει τις τιμές των περιουσιακών στοιχείων πλημμυρίζοντας την οικονομία με αρκετή πίστωση για να μειωθούν τα επιτόκια, επιτρέποντας στις τράπεζες να αξιοποιήσουν την οικονομική πρόσοδο ή το εταιρικό εισόδημα με υψηλότερο πολλαπλάσιο δανεισμού προς τους νέους αγοραστές. Αυτό το μοντέλο που ο πρόεδρος George W. Bush αποκάλεσε «κοινωνία των ιδιοκτητών» γινόταν ολοένα και περισσότερο μια οικονομία μόχλευσης. Η αύξηση του ποσοστού ιδιοκατοίκησης για φυλετικές και εθνοτικές μειονότητες (και για τις οικογένειες χαμηλού εισοδήματος σε γενικές γραμμές) επιτεύχθηκε με το να φορτώσουν αυτά τα άτομα με τεράστιο χρέος που είχε εκρηκτικά «μεταβαλλόμενα» επιτόκια.

Ο Alan Greenspan ενθάρρυνε τους ιδιοκτήτες κατοικιών με το να «εξαργυρώσουν» την αξία των κατοικιών τους δανείζοντας και ξεδεύοντας τα δάνεια σαν να ήταν εισόδημα. Καθώς οι μισθοί και τα ημερομίσθια είχαν παραμείνει στάσιμα από τα τέλη του 1970, ενώ το κόστος της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και άλλων υπηρεσιών και αγαθών είχε αυξηθεί, ο δανεισμός από την αξία των κατοικιών έγινε για πολλές οικογένειες ο μόνος τρόπος για να διατηρήσουν το βιοτικό τους επίπεδο. Έτσι κι αλλιώς, η προτεσταντική ηθική δεν υφίστατο πλέον. Η μόχλευση είχε γίνει ο νέος τρόπος για να γίνει κανείς πλούσιος.

Όμως, από τη στιγμή που η διαδικασία της μείωσης των επιτοκίων και της χαλάρωσης στους όρους πίστωσης είχε εξαντληθεί, η δημόσια πολιτική αντιμετώπιζε ένα δίλημμα. Εάν οι κυβερνήσεις επέτρεπαν να αυξηθούν ξανά τα επιτόκια, αυτό θα προκαλούσε απώλειες στην κεφαλαιοποιημένη αξία της ακίνητης περιουσίας των ενοικίων, στα εταιρικά κέρδη, στις μετοχές και τα ομόλογα. Έτσι, οι κεντρικές τράπεζες εγκλωβίστηκαν στην πολιτική των χαμηλών επιτοκίων, όπως με την Ποσοτική Πολιτική της Ομοσπονδιακής Τράπεζας το 2010 και το 2011.

Αυτό μετέτρεψε το όνειρο του καπιταλισμού των συνταξιοδοτικών ταμείων σε εφιάλτη της αφερεγγυότητας. Η χρηματοπιστωτικοποίηση των συντάξεων με την προώθηση εσόδων προς τις χρηματοπιστωτικές αγορές για τη δημιουργία οικονομικών αξιώσεων πάνω στην οικονομία είχε το αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό των άμεσων επενδύσεων για την αποκόμιση εσόδων σε τρέχουσα βάση. Η χρηματοδότηση των συνταξιοδοτικών ταμείων συνέβαλε στο να ανέβουν οι τιμές για τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία, ενώ τα επιτόκια έπεφταν. Αλλά όταν η φούσκα είχε κάνει τον κύκλο της, η οικονομία έμεινε φορτωμένη με χρέος. Το βάρος του εμπόδιζε την ανάκαμψη με την εκτροπή των δαπανών προς την εξυπηρέτηση του χρέους και μακριά από τις αγορές για αγαθά και υπηρεσίες.

Ο ΑΠΟΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΣΕ ΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΣΠΑΣΙΜΟ ΤΗΣ ΦΟΥΣΚΑΣ

Η αποπληρωμή του χρέους αυξάνει το αναφερόμενο ποσοστό της εξοικονόμησης επειδή η άρνηση της άρνησης (χαμηλότερο χρέος) μετριέται ως κάτι το θετικό (εξοικονόμηση). Αυτή είναι η μορφή που διαμορφώνουν οι αποταμιεύσεις σήμερα στην οικονομία των ΗΠΑ: μείωση του υπολοίπου στις πιστωτικές κάρτες και αποπληρωμή των στεγαστικών δανείων, των φοιτητικών δανείων και άλλων υποχρεώσεων. Αυτό δεν είναι μια συγκέντρωση κεφαλαίων διαθέσιμα για δαπάνες. Οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν λιγότερα χρήματα να ξοδέψουν καθώς αποπληρώνουν τα χρέη τους. Και δεν είναι σε θέση να δανειστούν αφού οι τράπεζες περιορίζουν την πίστωση καθώς βλέπουν την οικονομία να γίνει πιο επικίνδυνη και τους καταναλωτές να γίνονται όλο και περισσότερο αφερέγγυοι.

Οι οικονομίες συρρικνώνονται όταν η εξυπηρέτηση του χρέους μειώνει τις δαπάνες στην κατανάλωση και τις επενδύσεις. Και καθώς συρρικνώνονται οι οικονομίες, αυξάνονται οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι. Οι εταιρείες δεν μπορούν να δανειστούν με την έκδοση των δικών τους εμπορικών εγγυήσεων για αποπληρωμή επειδή το κύμα της απορρύθμισης έχει καταστρέψει την εμπιστοσύνη που απαιτείται για να λειτουργήσουν οι χρηματοπιστωτικές αγορές. Και οι τράπεζες δεν επαναδανείζουν στην «πραγματική» οικονομία τα έσοδα από την αποπληρωμή των δανείων, αλλά μόνο σε άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ή σε τζογαδόρικα σχήματα κερδοσκοπίας.

Η πίστωση έχει στερέψει ακόμη πιο δραστικά στην Ευρώπη. Η εμμονή των Ευρωπαϊκών κυβερνήσεων με τα κρατικά ελλείμματα δεν τους επιτρέπει να αυξήσουν την αγοραστική δύναμη στην οικονομία. Δεκαετίες προπαγάνδας από τις τράπεζες έχουν εμφυτεύσει μια ψευδή μνήμη στον πληθυσμό της Γερμανίας. Ο υπερπληθωρισμός της Βαϊμάρης στις αρχές της δεκαετίας του 1920 θεωρείται υπεύθυνος για τη χρηματοδότηση του ελλείμματος στον εγχώριο προϋπολογισμό από την κεντρική τράπεζα της Γερμανίας (Reichsbank). Αυτό που πραγματικά συνέβη είναι ότι η κεντρική τράπεζα προσπάθησε να ικανοποιήσει τις υψηλές αποζημιώσεις της Γερμανίας (που δεν μπορούσαν ποτέ να καλυφθούν) τυπώνοντας απεριόριστη ποσότητα από τραπεζογραμμάτια, που στη συνέχεια προσπάθησε απεγνωσμένα να πουλήσει στις ξένες συναλλαγματικές αγορές προκειμένου να βρεθεί το σκληρό νόμισμα που απαιτούσαν οι Σύμμαχοι. Το πρόβλημα δεν ήταν η εγχώρια δημιουργία χρήματος για τη χρηματοδότηση γερμανικής κατανάλωσης και των δαπανών, αλλά το πολεμικό χρέος σε ξένο νόμισμα.

Οι τραπεζίτες έχουν επεξεργαστεί ένα σενάριο που αλλοιώνει τη μνήμη για το τι πραγματικά συνέβη στην ιστορία, ενώ διαστρεβλώνει παράλληλα το πώς έπρεπε να λειτουργούν στην πράξη οι κεντρικές τράπεζες. Σε μια τολμηρή προσπάθεια να αποτρέψουν τις σημερινές κυβερνήσεις να νομισματοποιήσουν τα ελλείμματά τους, οι εκπρόσωποι των τραπεζών και οι παπαγάλοι ακαδημαϊκοί σπέρνουν το παράλογο ψέμα ότι η χρηματοδότηση των ελλειμμάτων του προϋπολογισμού από την κεντρική τράπεζα είναι μια εγγενώς πληθωριστική διαδικασία—και μάλιστα υπερπληθωριστική, που ενδέχεται να οδηγήσει σε οικονομική κατάρρευση. Η μόνη «σταθερή» πολιτική που υπάρχει, επιμένουν οι τραπεζίτες, είναι να δανείζονται οι κυβερνήσεις από τις τράπεζες—λες και είναι «έντιμοι διαμεσολαβητές» που

δανείζουν με σύνεση και αποκλειστικά και μόνο για οικονομικά βιώσιμους και παραγωγικούς σκοπούς.

Ακόμη και μια βιαστική ματιά στην πρόσφατη αμερικανική και βρετανική εμπειρία είναι αρκετό για να απορρίψουμε την ιδέα ότι η δημιουργία χρήματος από την κεντρική τράπεζα οδηγεί αναπόφευκτα σε αύξηση στις τιμές των βασικών εμπορευμάτων. Η Τράπεζα της Αγγλίας και η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ κάνουν ακριβώς αυτό που πρέπει να κάνουν οι κεντρικές τράπεζες: να χρηματίζουν τα ελλείμματα του δημόσιου προϋπολογισμού. Αυτό είναι που πρέπει να γίνει σήμερα για να σωθούν οι οικονομίες από το βύθισμα σε ύφεση—αν και, στην ουσία, τα ελλείμματα προέκυψαν από τη διάσωση των τραπεζών και του χρηματοπιστωτικού τομέα. Από το 2006, η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ συμμετάσχει στη μεγαλύτερη δημιουργία νέου χρήματος στην ιστορία. Ωστόσο, οι μισθοί και οι καταναλωτικές τιμές δεν αυξήθηκαν στο ελάχιστο. Στη Βρετανία, η λίρα διατηρήθηκε σε σταθερά επίπεδα, όπως και το δολάριο.

Αυτό που έχει λάβει μέρος είναι μια κτηματομεσιτική φούσκα μέσω μόχλευσης που κατέληξε σε αρνητικό equity. Ωστόσο, η Ευρώπη παραμένει προσηλωμένη στη λιτότητα, ωθώντας τις οικονομίες της σε βαθύτερη ύφεση. Η Λετονία και η Ελλάδα αποτελούν κλασικά πλέον παραδείγματα για το πώς η οικονομική και δημοσιονομική λιτότητα οδηγούν σε κατάρρευση της απασχόλησης, σε πτωχεύσεις, σε κατάρρευση στις τιμές των ακινήτων και σε κατασχέσεις. Ο κόσμος αδυνατεί να βρει δουλειές. Έτσι, τα χρέη καταλήγουν σε χρεοκοπία και τα ελλείμματα του εθνικού προϋπολογισμού επιδεινώνονται.

Ακόμη και τη στιγμή που οι οικονομίες οδηγούνται σε αποπληθωρισμό του χρέους και σε μια μεγάλης κλίμακας ύφεση, η «τρίκα» (η ηγεσία της ΕΕ, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ)) απαιτούν ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς, αντί να ενθαρρύνουν τις δημόσιες δαπάνες για την αναζωογόνηση της απασχόλησης. Η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία θεωρεί τις κρατικές δαπάνες υπεύθυνες για την αδυναμία να πληρωθούν οι πιστωτές, και απαιτεί από τις κυβερνήσεις να πληρώσουν αυξάνοντας τους φόρους στον μη χρηματο-οικονομικό τομέα.

Αγνοώντας τα προβλήματα που προκαλούνται από το χρέος στον ιδιωτικό τομέα και τον κακό τραπεζικό δανεισμό απελευθερώνει τις τράπεζες από οποιαδήποτε ευθύνη, ενώ τα δάνεια που παραχώρησαν ήταν η κύρια αιτία της αύξησης στις τιμές των κατοικιών και άλλων περιουσιακών στοιχείων. Αποτελεί πολιτική δημοκρατική προσβολή να επιδιώκεται μια «λύση» που προσφέρει πλεονεκτήματα στις τράπεζες. Οι νεοφιλελεύθεροι προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν την χρηματοοικονομική κρίση ως μια ευκαιρία για να αρπάξουν κι άλλα προνόμια. Κατ' αρχήν, θέλουν να εγκαταλειφθεί η προοδευτική φορολογία και να αντικατασταθεί από έναν ενιαίο φόρο, που μάλιστα δεν θα συμπεριλαμβάνει κεφαλαιακά κέρδη και άλλα παρασιτικά εισοδήματα. Αυτή η πολιτική ολοκληρώνεται με την εκποίηση περιουσιακών στοιχείων του δημοσίου για τους πελάτες των τραπεζών. Έτσι, οι τράπεζες θα πρέπει να έχουν ακόμη περισσότερες επιδοτήσεις για να συνεχίσουν να λειτουργούν επειδή το βάρος των κακών δανείων αφάνισε τα αποθέματά τους. Αυτού του είδους οι λύσεις, εκτός από αποπληθωρισμό του χρέους, θα αποφέρουν δημοσιονομικό αποπληθωρισμό.

Παραποιώντας την αλήθεια για το χρέος, οι λομπίστες στον χρηματοπιστωτικό τομέα επισημαίνουν ότι οι άνθρωποι ζουν περισσότερο (μετατρέποντας το χρέος με αυτόν τον τρόπο σε ένα δημογραφικό πρόβλημα). Στη συνέχεια, ισχυρίζονται ότι οι κυβερνήσεις δεν μπορούν να ισοσκελίσουν τους προϋπολογισμούς τους χωρίς περικοπές στην κοινωνική ασφάλιση. Με βάση αυτή την ανάγνωση, η «λύση» για το υπερβολικό χρέος της οικονομίας δεν είναι η διαγραφή ή η αναδιάρθρωση του χρέους, ούτε η αποκατάσταση της προοδευτικής φορολογίας και οι πληρωμές στις υποχρεώσεις του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, υγειονομικής περίθαλψης, και σε άλλες δημόσιες δαπάνες από τον γενικό προϋπολογισμό. Το κοινωνικό δίκτυο ασφαλείας θα πρέπει να περιοριστεί, έτσι ώστε να μειωθούν οι φόροι και να γίνει η οικονομία περισσότερο «ανταγωνιστική».

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΔΙΑΣΩΣΕΩΝ

Στη μοναδική περίπτωση που υπάρχει παρότρυνση να αυξηθούν τα δημοσιονομικά ελλείμματα —να εκτιναχθούν, μάλιστα, σε επίπεδα εποχής πολέμου—ο σκοπός δεν είναι η ανάκαμψη των οικονομιών, αλλά η δάσωση των τραπεζών για απώλειες που υπέστησαν εξαιτίας μιας κακής πολιτικής χορήγησης δανείων που ακολούθησαν. Τα κακά δάνεια να μεταφερθούν στους δημόσιους ισολογισμούς. Εάν μπλοκαριστεί η κεντρική τράπεζα από τη νομισματοποίηση του κόστους μέσω της αγοράς κρατικών ομολόγων, και συνεπώς από την δυνατότητα να ρίξει χρήμα στην οικονομία (η τρέχουσα πολιτική της ΕΕ και το γερμανικό σύνταγμα απαγορεύουν από την ΕΚΤ να κάνει κάτι τέτοιο), τότε οι φόροι θα πρέπει να αυξηθούν ή να περικοπούν δραστικά οι δημόσιες δαπάνες (όπως έγινε στην Ιρλανδία από το 2010).

Αυτή η αντι-βιομηχανική, αντεργατική πολιτική αποκλείει την αναδιάρθρωση του χρέους σε επίπεδα αποπληρωμής κάτω από κανονικές συνθήκες—δηλαδή αποπληρωμή δίχως μια διαδεδομένη τακτική κατάσχεσης της ιδιοκτησίας. Ο πλούτος πρέπει να συλλέγεται στην κορυφή της οικονομικής πυραμίδας.

Φυσικά, κάποιος πρέπει να χάσει, και το motto που επικρατεί σήμερα στην χρηματοοικονομική παρωδία της «ελεύθερης αγοράς» είναι «το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό». Αλλά έτσι κι αλλιώς, οι περισσότερες μεγάλες περιουσίες στην ιστορία προέρχονται από το δημόσιο τομέα. Ο πρώτος στόχος του χρηματοοικονομικού τομέα είναι να αποσπάσει κρατική χρηματοδότηση για τη διάσωσή του—και μετά να το βάλει στα πόδια. Ο δεύτερος είναι να αποτρέψει τις ποινικές διώξεις με το να μετατρέπει τις χρηματικές εισφορές στις εκστρατείες πολιτικών υποψηφίων σε δικαίωμα να επιλέγει (ή τουλάχιστον να μπορεί να μπλοκάρει) τους κορυφαίους δημόσιους διαχειριστές. Για παράδειγμα, η Sheila Bair, επικεφαλής της Federal Deposit Insurance Corp (FDIC), υποστήριξε ότι ήταν εφικτό να βυθιστεί η Citibank δίχως να διαταραχθούν οι βασικές τραπεζικές δραστηριότητές της για τους καταναλωτές. Γνωστή για την τακτική της να «τεντώνει το νομικό φάκελο», η τράπεζα διέθετε επαρκή στοιχεία για τη στήριξη των ασφαλισμένων καταθέσεων των πελατών της. Αυτό που θα είχε εξαλειφθεί θα ήταν ο χρηματοοικονομικός ιστός των πολλαπλών αξιώσεων και τζόγου μεταξύ των μεγάλων χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων. Αντ' αυτού, οι υπουργοί Οικονομικών Hank Paulson και Tim Geithner έδωσαν στην Citigroup 45 δις δολάρια.

Διέσωσαν επίσης τον ασφαλιστικό όμιλο AIG, που είναι ένα είδος καπιταλιστικού καζίνο στον τομέα των ασφάλιστρων. Θα μπορούσε να είχε διατηρήσει τις «καθαρές» λιανικές και επιχειρηματικές λειτουργίες ασφάλισης με μια απλή χρεοκοπία στα ασφαλιστήρια συμβόλαια που το γραφείο του στο Λονδίνο είχε τιτλοποιήσει ως υποθήκες σκουπίδια όταν οι οίκοι αξιολόγησής τους είχαν με διαβάθμιση AAA. Η οικονομία των CDs, οι σταυρωτές συμφωνίες ανταλλαγής κινδύνου αθέτησης και άλλα χρηματοοικονομικά «τοξικά απόβλητα» θα μπορούσαν να είχαν εξαλειφθεί στη βάση της ανάγκης να προστατευθούν πάνω απ' όλα τα συμφέροντα της «πραγματικής» οικονομίας. Αλλά η κυβέρνηση επέλεξε το 2008 να καταβάλλει το ποσό των 182 δις δολαρίων το 2008 προς τα counterparties της AIG, ενώ στη συνέχεια ακολούθησαν και άλλα δώρα.

Μια χρηματοοικονομική «ελεύθερη αγορά» σήμαινε ότι οι αξιολογήσεις ήταν αναξιόπιστες, λειτουργώντας με τον τρόπο που η λογιστική τύπου Enron είχε διαφθείρει τον Arthur Andersen. Καμία μεγάλη εταιρία της Γουόλ Στριτ δεν έγινε αποδέκτης ποινικής δίωξης. Τα εξοργιστικά υπέρογκα μπόνους και οι υπερβολικοί μισθοί συνεχίστηκαν δίχως διακοπή, ενώ οι κατασχέσεις σπιτιών εκτινάχθηκαν στα ύψη, επηρεάζοντας με έντονα αρνητικό τρόπο το σύνολο της οικονομίας. Το χρηματοοικονομικό «πάχος» διατηρήθηκε με αντάλλαγμα την καταστροφή της βιομηχανικής βάσης. Διασυνδεδεμένα συμφέροντα και η μη εφαρμογή των κανόνων διατήρησαν στη ζωή το χρηματοπιστωτικό παράσιτο με κόστος την αποδυνάμωση της εγχώριας βιομηχανικής οικονομίας. Τα χρέη από έντιμους οφειλέτες κατοικιών παρέμειναν στη θέση τους, αλλά τα χρέη που αθέτησαν οι insiders της χρηματοοικονομικής κοινότητας για αποτυχημένα στοιχήματα που έβαλαν αναφορικά με την πορεία που θα είχαν στην αγορά οι τιμές, τα επιτόκια, και τα ξένα νομίσματα πληρώθηκαν κανονικά από το δημόσιο κορβανά.

Μια παρόμοια χρηματοοικονομική ευνοιοκρατία εμφανίζεται όταν επιτρέπεται στους χρηματοοικονομικούς διευθυντές να απειλούν με εταιρική πτώχευση προκειμένου να αδειάσουν τα συνταξιοδοτικά προγράμματα και να αποδεδεσθούν από τις οικονομικές τους υποχρεώσεις προς το σύστημα υγείας. Οι συμβατικές υποχρεώσεις απέναντι στους εργαζόμενους έχουν μετατοπιστεί προς τον υποχρηματοδοτούμενο οργανισμό Public Benefit Guarantee Corp. (PBGC). Η «ιερότητα των συμβάσεων» έχει γίνει μονόδρομος, ακυρώνοντας υποχρεώσεις έναντι των εργαζομένων. Αυτό υποτίθεται ότι σημαίνει να υπάρχει ελεύθερη αγορά, αλλά στην ουσία αντανάκλα την χρηματιστικοποιημένη εξαγορά του δημόσιου τομέα.

Η ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΤΩΝ ΣΚΟΥΠΙΔΙΩΝ

Οι κλασικοί οικονομολόγοι επεδίωξαν να απελευθερώσουν την Ευρώπη από την μετα-φεουδαρχική κληρονομιά της οικονομικών αξιώσεων των ραντιέρηδων, και να καθορίσουν το πλεόνασμα που χανόταν για την πληρωμή μιας κληρονομικής τάξης γαιοκτημόνων και των τραπεζιτών. Αλλά οι ραντιέρηδες οργάνωσαν μια εκστρατεία αντι-μεταρρύθμισης. Αναγνωρίζοντας ότι οι προτιμήσεις των ψηφοφόρων και η δημόσια πολιτική διαμορφώνονται από αντιλήψεις για το πώς λειτουργεί ο κόσμος, οι ραντιέρηδες έγιναν χορηγοί μιας προσπάθειας να μετατραπεί η οικονομική σκέψη σε σενάριο επιστημονικής φαντασίας που θα περιγράφει ένα παράλληλο σύμπαν. Η μετατόπιση της προσοχής από την εμπειρική πραγματικότητα σε «μια επιστήμη βασισμένη σε υποθέσεις» παίρνει τη μορφή ενός εγχειρήματος που επιδιώκει να

προβάλλει την αποστολή της οικονομικής «επιστήμης» ως τη διαμόρφωση μιας λογικής που αποδεικνύει ότι οι οικονομίες μπορούν να αυτορυθμίζονται. Οι προσπάθειες για την αποκατάσταση μιας ισορροπίας μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στην οικονομία με ρυθμιστικούς ελέγχους και παρεμβάσεις ορίζονται αυτοδικαίως ως προσθήκη στο κόστος της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Η εικόνα που διαμορφώνεται παραλύει το μυαλό από τη δυνατότητα να αντιληφθεί την αίσθηση του κινδύνου που αντιπροσωπεύει η χρηματοοικονομική επιθετική εξαγορά της οικονομίας. Η οικονομική θεωρία έχει μετατραπεί σε μια αντεργατική, αντικυβερνητική, και αντιρυθμιστική άσκηση στις δημόσιες σχέσεις των ομάδων συμφερόντων.

Αυτή η εξέλιξη αντιστρέφει ουσιαστικά την ιδέα για το τι σημαίνει η λέξη «επιστημονικό». Η νεοφιλελεύθερη ιδεολογία κρίνει ότι είναι επιστημονικό το εγχείρημα του περιορισμού ανάλυσης, θεωρίας, και οικοδόμησης θεωρητικών μοντέλων στο πώς θα μπορούσαν να λειτουργήσουν οι οικονομίες χωρίς κυβερνητικές πολιτικές. Τέτοιες πολιτικές δεν θα μπορούσαν να έχουν «καθολική ισχύ» με την ίδια έννοια που έχουν οι νόμοι της φυσικής και της χημείας. Οι φορολογικές νομοθεσίες, τα προγράμματα δημοσίων δαπανών και άλλοι θεσμοί διαφέρουν για κάθε χώρα, προσφέροντας πολλά περιθώρια για επιλογή. Η έμφαση σε αφηρημένες καθολικές έννοιες αποκλείει εκ των προτέρων ποιο πρέπει να είναι το αντικείμενο της πολιτικής οικονομίας: η εθνική πολιτική και οι αλλαγές στο θεσμικό και δημοσιονομικό πλαίσιο.

Η προκύπτουσα ορθοδοξία περιγράφει πώς μια υποθετική οικονομία θα μπορούσε να λειτουργήσει εάν δεν υπήρχε καμία πραγματική κεντρική τράπεζα, αν ιδιωτικοποιούσε τις βασικές υποδομές και προσέφερε τις υπηρεσίες της στο επίπεδο κόστους (συμπεριλαμβανομένων των κανονικών κερδών) παρά την απελευθέρωση ελέγχων στις τιμές και την κατάργηση αντιμονοπωλιακών κανονισμών, και αν εξαφάνιζε τα καταστατικά σχετικά με την προστασία των καταναλωτών και την καταπολέμηση της απάτης. Η μονοπωλιακή δύναμη ονομάζεται «ελεύθερος ανταγωνισμός» για όσο διάστημα οι μετοχές των μονοπωλίων μπορούν να αγοράζονται και να πωλούνται από οποιονδήποτε, στην εγχώρια οικονομία και στο εξωτερικό. Πιο συγκεκριμένα, το είδος των «επιστημονικών» μαθηματικών που εφαρμόζονται περιορίζουν τους μεταβλητές στα επίπεδα μισθών, στα δημόσια ελλείμματα και στον δείκτη τιμών καταναλωτή, έτσι ώστε να υποστηρίξουν μια κούρσα προς τα κάτω και, μάλιστα, να ισχυριστούν στο τέλος ότι «δεν υπάρχει εναλλακτική λύση». Στην πράξη, αυτή η μαθηματική πρακτική «σκουπίδια μέσα, σκουπίδια έξω» σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ελπίδες για αλλαγή του status quo, καμία ελπίδα για χώρες που έχουν υποκύψει από το βάρος του χρέους, και το μόνο που έχουν να κάνουν είναι να αποδεχθούν την εξάρτησή τους από τους πιστωτές τους.

Σε αντίθεση με τις φυσικές επιστήμες, που ξεκινούν με την εμπειρική πραγματικότητα, τα νεοφιλελεύθερα οικονομικά ξεκινούν με τη μυθοπλασία και μια συνεπαγωγική συλλογιστική βασισμένη σε μια σειρά προσεκτικά επιλεγμένων υποθέσεων με στόχο να αποδείξουν ότι οι δημόσιες επενδύσεις και άλλες δαπάνες αποτελούν ουσιαστικά μια μορφή σπατάλης, και πως η ρύθμιση και ο οικονομικός προγραμματισμός επιβάλλουν επαχθείς και αναποτελεσματικές απατήσεις. Το αναπόφευκτο συμπέρασμα, στο οποίο καταλήγουν καθαρά συνεπαγωγικά τα

νεοφιλελεύθερα οικονομικά, είναι ότι οι τράπεζες θα πρέπει να αφεθούν ελεύθερες να αποφασίσουν πώς θα καταναείμουν τους πόρους της οικονομίας.

Αυτή η λογική ξεκινά με την επιλογή υποθέσεων που θα οδηγήσει στο επιθυμητό συμπέρασμα, και δουλεύει προς τα πίσω. Το μαγειρεμένο συμπέρασμα είναι ότι οι οικονομίες θα πλουτίσουν με την περικοπή των κοινωνικών δαπανών (που ορίζεται ως «παρέμβαση στην ελεύθερη αγορά»), τη διάλυση των κρατικών κανονισμών και ρυθμίσεων (εκτός από την κεντρική τράπεζα, η οποία πρέπει να ελέγχεται «ανεξάρτητα» από τον χρηματοπιστωτικό τομέα, και ο οποίος τομέας πρέπει να έχει βέτο εξουσίας έναντι όλων των άλλων δημόσιων φορέων), και την επιβολή διδάκτρων στην παιδεία και χρεώσεις για την υγειονομική περίθαλψη και για όλες τις δημόσιες υπηρεσίες. Οι μισθοί θα πρέπει να μειωθούν προκειμένου να αυξηθεί η ανταγωνιστική εξαγωγική δύναμη για να αποκτηθούν τα χρήματα να πληρωθούν οι πιστωτές, με την αξίωση ότι αυτό δεν θα μειώσει την εργατική παραγωγικότητα.

Οι τράπεζες θα πρέπει να αφεθούν να ενεργούν ως αρμόδιες αρχές για το σχεδιασμό της οικονομίας, λες και κάτι τέτοιο δεν θα ήταν περισσότερο συγκεντρωτικό από τον οικονομικό σχεδιασμό από εκλεγμένους αξιωματούχους. Το ίδιο το δημόσιο θα πρέπει να γίνει μέρος της «ελεύθερης αγοράς», επιτρέποντας χρηματικές συνεισφορές στις πολιτικές εκστρατείες από την Γουόλ Στριτ και τους λομππίστες άλλων εταιρικών συμφερόντων, χωρίς περιορισμό στο χρόνο τηλεόρασης και στα άλλα μέσα των μίντια. Το ίδιο το δημόσιο θα πρέπει να χρηματοδοτεί «δεξαμενές σκέψης» δημοσίων σχέσεων για να διαμορφώνουν τη γνώμη των ψηφοφόρων, ενώ το ίδιο θα πρέπει να κάνει και με τις σχολές επιχειρήσεων, που θα εργάζονται προς τη δημιουργία μαθηματικών μοντέλων που θα αποδεικνύουν ότι οι νεοφιλελεύθερες αντιμεταρρυθμίσεις είναι αποτελεσματικές. Ο Λένιν μπορεί στην πραγματικότητα να μην επινόησε τον όρο που συχνά αποδίδεται σε αυτόν για να περιγράψει αυτούς τους ανθρώπους, αλλά η φράση «χρήσιμοι ηλίθιοι» ταιριάζει τέλεια στην συγκεκριμένη περίπτωση για τους ακόλουθους των νεοφιλελεύθερων οικονομικών.

Αυτή είναι η λογική που εξορθολογίζει την ιδιωτικοποίηση της γης και των δημοσίων μονοπωλίων επί πιστώσει αντί της φορολόγησης ή της κοινωνικοποίησης των προνομίων της ιδιοκτησίας. Οι τράπεζες, η ιδιοκτησία ορυκτών πόρων, οι βασικές υποδομές και τα μονοπώλια έχουν μετατραπεί σε εταιρείες πώλησης μετοχών.

Έχουν γίνει οι νέοι «βαρόνοι της γης». Οι αξιώσεις για οικονομική πρόσοδο και χρηματοοικονομικές αποδόσεις μπορούν να περάσουν στους κληρονόμους οποιουδήποτε αγοράζει αυτά τα περιουσιακά στοιχεία. Έτσι, το ραντιέριο εισόδημα εξακολουθεί να συγκεντρώνεται στην κορυφή της οικονομικής πυραμίδας, στα χέρια μιας μετα-φεουδαρχικής τάξης πιστωτών. Ο νέος τρόπος κατάκτησης είναι χρηματοπιστωτικός, και όχι πλέον απροκάλυπτα στρατιωτικός. Εκτός, φυσικά, στην περίπτωση που οι χώρες αντισταθούν στην «χρηματοπιστωτικοποίηση». Στις περιπτώσεις αυτές απομονώνονται μέσω οικονομικών κυρώσεων, με τον τρόπο που απομονώνονται χώρες όπως η Κούβα ή το Ιράν.

Το κόλπο είναι να αποσπαστεί η προσοχή από τον τρόπο που ο αποπληθωρισμός του χρέους επιδρά στη συρρίκνωση των οικονομιών, επηρεάζοντας άκρως αρνητικά τις νέες επενδύσεις και την απασχόληση. Αλλά όταν οι πόροι πραγματικά λιγοστεύουν, τότε οι οικονομολόγοι κάνουν λόγο για κρίση. Αυτό είναι συνήθως το

σημείο όπου συμφωνούν ότι έχει έρθει η ώρα να ανασταλεί η δημοκρατία και να έρθουν στην εξουσία οι «τεχνοκράτες» (ένας ευφημισμός για τους λομππίστες των τραπεζών), όπως έγινε στην Ελλάδα και την Ιταλία το 2012.

Όλα αυτά έχουν αντιστρέψει την κατεύθυνση προς την οποία κινείτο ο Δυτικός πολιτισμός μέχρι τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Οι οικονομίες οπισθοδρομούν προς τις κοινωνίες των ραντιέρηδων πριν από την εποχή του Διαφωτισμού. Το κλασικό ιδεώδες της ρύθμισης των τιμών σε συνάρτηση με το κόστος-αξίας καταγγέλλεται τώρα ως μια άσκηση κρατικιστικών οικονομικών. Οδηγούμεθα στο συμπέρασμα ότι οι τελευταίοι τρεις ή τέσσερις αιώνες ήταν ένα μεγάλο λάθος—αυτό που ο Frederick Hayek ονόμασε ένας δρόμος *προς* την δουλεία ήταν δηλαδή με τον περιορισμό της εξουσίας των ραντιέρηδων.

Αυτή η αντίδραση μετατρέπει την ιδέα της ελεύθερης αγοράς στο αντίθετο από αυτό που εννοούσαν οι κλασικοί οικονομολόγοι—μια αγορά ελεύθερη από μη δεδουλευμένα έσοδα. Οι τιμές και τα εισοδήματα θα έπρεπε να ευθυγραμμιστούν με τη σχέση κόστους-αξίας. Η «υπεραξία» έπρεπε να φορολογηθεί: ενοίκιο από το μίσθωμα της γης, ενοίκια ορυκτών (παρέχεται από τη φύση και δικαίως θεωρείται ως εθνική κληρονομιά), και ότι χρέωναν τα μονοπώλια πέρα και πάνω από τα συνήθη ποσοστά κέρδους για την παροχή των υπηρεσιών τους. Οι κυβερνήσεις θα επένδυαν τα φορολογικά έσοδα από την οικονομική πρόσοδο στην παροχή βασικών υποδομών για τις μεταφορές, τις επικοινωνίες και για άλλες υπηρεσίες σε επιδοτούμενες τιμές, και, τελικά, δωρεάν, όπως ήδη είχε γίνει για το οδικό δίκτυο, τη δημόσια εκπαίδευση και την υγεία.

Καθώς οι κυβερνήσεις παρείχαν ένα συνεχώς διευρυνόμενο φάσμα υπηρεσιών και υποδομών, ο βιομηχανικός καπιταλισμός αναμενόταν, με βάση το κλασικό οικονομικό όραμα, να εξελιχθεί σε σοσιαλισμό. Στη Βρετανία, η κοινωνική νομοθεσία του πρωθυπουργού Benjamin Disraeli βρήκε το αποκορύφωμά της στο δημόσιο σύστημα που εισήχθη μεταξύ 1874–81 και το οποίο προωθήθηκε κάτω από το motto «Υγεία, τα πάντα είναι η υγεία». Αυτό βοήθησε το Συντηρητικό Κόμμα να εξελιχθεί σε ένα εθνικιστό, μερικές φορές «κρατικό σοσιαλιστικό» κόμμα, ειδικά μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, υπό τον Harold Macmillan τη δεκαετία του 1960. Στη Γερμανία, ο Βίσμαρκ θέσπισε ένα συνταξιοδοτικό πρόγραμμα για τον πληθυσμό στο σύνολό του, όχι μόνο για τα μέλη του στρατού όπως σε προηγούμενες εποχές.

Αντίθετα, τα σημερινά χρηματοοικονομικά συμφέροντα χρησιμοποιούν τη μαθηματική γλώσσα των φυσικών επιστημόνων για να προσποιηθούν ότι η λιτότητα θα θεραπεύσει το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού και το ισοζύγιο πληρωμών. Η πραγματικότητα είναι ότι η συρρίκνωση της οικονομίας δεν θα επιτρέψει να πληρωθούν οι φόροι και τα χρέη. Με βάση κάθε πραγματικά εμπειρική επιστημονική εξέταση, η νεοφιλελεύθερη λογική αποδεικνύεται ότι δεν είναι τίποτα παραπάνω από μια τακτική δημοσίων σχέσεων στον σημερινό πόλεμο που διεξάγει η χρηματοπιστωτική και χρηματοοικονομική κοινότητα ενάντια της κοινωνίας στο σύνολό της. Ο στόχος είναι να κλειδωθεί η εξουσία με τον τρόπο που το έκανε η Ρώμη: με το να μετατρέψει όσο περισσότερο πληθυσμό γίνεται σε κατάσταση εξάρτησης προς το χρέος.

Και ακριβώς όπως στην περίπτωση της Ρώμης, το σημερινό χρέος δεν μπορεί να πληρωθεί. Το ερώτημα είναι με ποιο τρόπο δεν θα πληρωθεί. Θα συνειδητοποιήσει η κοινωνία την ανάγκη για απόσβεση του χρέους, ή θα επιτρέψει στις μαζικές κατασχέσεις να διαλύσουν τον κοινωνικό ιστό και να οδηγήσουν τους οφειλέτες σε ένα καθεστώς νεο-δουλοπαροικίας;

Οι σημερινοί τραπεζίτες ισχυρίζονται ότι οι κρίσεις χρέους θα πρέπει να επιλυθούν με ακόμη μεγαλύτερο δανεισμό, λες και αυτό θα κάνει τις οικονομίες να πάρουν ξανά μπρος. Οι οικονομίες δεν μπορούν να βγουν από την κατάσταση χρέους που έχουν εισέλθει με το να συσσωρεύσουν περισσότερο χρέος. Εάν θέλουμε πράγματι να πάρουμε ως παράδειγμα τον υπερπληθωρισμό της Γερμανίας, όπως υποστηρίζουν οι τραπεζίτες, θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι το μάρκο σταθεροποιήθηκε με τον ίδιο τρόπο που πλήρωσε η Γαλλία μετά το τέλος του Γαλλο-Πρωσικού πολέμου το 1871: μέσω δανεισμού. Τα Γερμανικά κρατίδια και οι πόλεις δανείστηκαν δολάρια στη Νέα Υόρκη, και τα μετέτρεψαν σε μάρκα που τύπωσε η Reichsbank. Στη συνέχεια χρησιμοποίησαν τα δολάρια για να πληρώσουν τους συμμάχους—που με τη σειρά τους τα έδωσαν πίσω στις Ηνωμένες Πολιτείες για χρέη αγοράς όπλων κατά τη διάρκεια του πρώτου παγκόσμιου πολέμου. Η ψευδαίσθηση της σταθερότητας επιτεύχθηκε απλά μέσω αύξησης του χρέους προς τον ιδιωτικό τομέα (στους κατόχους αμερικανικών ομολόγων) για την αντικατάσταση των διακυβερνητικών αποζημιώσεων και του χρέους από αγορές όπλων. Αυτό ήταν ακριβώς το αντίθετο της σημερινής πολιτικής που εφαρμόζουν οι ΗΠΑ και η Ευρώπη, όπου αγοράζουν κακό εμπορικό τραπεζικό χρέος και το μεταφέρουν στους δημόσιους ισολογισμούς.

Το 1931, η προσποίηση τελικά έληξε με ένα μορατόριουμ. Έτσι πρέπει να γίνει και με τη σημερινή επιβάρυνση του χρέους, επειδή χρέη τα οποία δεν μπορούν να πληρωθούν, δεν θα πληρωθούν. Προσπαθώντας να παρατείνουμε την ημέρα της κρίσης θα έχει ως μοναδικό αποτέλεσμα μια περίοδο λιτότητας όπου ο χρηματοοικονομικός τομέας θα προσπαθήσει να αποσπάσει όσα περισσότερα έσοδα μπορεί και να προβεί σε όσες κατασχέσεις του επιτρέψει η κοινωνία. Έχοντας μετατραπεί σε μια νέα άρχουσα τάξη που θα εξουσιάζει ότι απομένει από τον 21^ο αιώνα, η κατάκτηση της Γουόλ Στριτ υπόσχεται να περάσει στην ιστορία ως κάτι ανάλογο με την κατάκτηση του Νέου Κόσμου από την Ισπανία και τις κατακτήσεις της Ευρώπης από τους Σκανδιναβούς—και ακολουθεί το ίδιο πνεύμα με αυτό της επέκτασης της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας πριν δύο χιλιάδες χρόνια. Τα αποτελέσματα για την κοινωνία στο σύνολό της απειλούν να είναι σήμερα εξίσου καταστροφικά

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΟΝΙΑ ΣΤΟΝ ΝΕΟΦΕΟΥΔΑΡΧΙΣΜΟ

Ο σημερινός χρηματιστικός καπιταλισμός είναι πιο απρόσωπος από τις κατακτήσεις των Βίκινγκς που κατατεμάχισαν τη γη της Ευρώπης. Σε εύθετο χρόνο, η γη, οι φυσικοί πόροι και τα μονοπώλια που ιδιωτικοποίησε η φεουδαρχία πωλήθηκαν σε τραπεζικές οικογένειες που δάνειζαν χρήματα για να διεξάγονται πόλεμοι για περισσότερο κατοχή ιδιοκτησίας και για μεγαλύτερα εμπορικά δικαιώματα. Η ιδιοποίηση και η απαλλοτρίωση πόρων είναι πλέον μια αυτόνομη χρηματοοικονομική δυναμική, που δουλεύει περισσότερο κρυφά και σε ένα περισσότερο δημοκρατικό πολιτικό πλαίσιο από τη στρατιωτική κατάκτηση. Μια σχεδόν απρόσωπη σειρά από τραπεζικά ιδρύματα έχει αντικαταστήσει την κατάσχεση μέσω της ισχύς των όπλων. Σε αντίθεση με τους δουλοπάροικους, οι σημερινοί δούλοι του χρέους είναι ελεύθεροι

να ζήσουν όπου θέλουν—ή τουλάχιστον όπου μπορούν να αντέξουν οικονομικά. Μπορούν να αγοράσουν γη και να την υποθηκεύσουν με την μισθωτική της αξία στην τράπεζα.

Αλλά, οπουδήποτε κι αν ζουν, τα χρέη τους τα κουβαλούν μαζί τους, από φοιτητικά δάνεια έως πιστωτικές κάρτες. Επίσης, σε αντίθεση με στρατιωτικούς πολέμους, η χρηματοοικονομική κατάκτηση δεν σκοτώνει άμεσα τους ανθρώπους. Είναι πολύ πιο εκλεπτυσμένη. Ο αποπληθωρισμός του χρέους προκαλεί φτώχεια, αποθαρρύνει τη δημιουργία της οικογένειας, το γάμο και τις γεννήσεις, και μειώνει τη διάρκεια ζωής. Αυτό ώθησε τον Βλαντιμίρ Πούτιν να σημειώσει ότι οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές και η ιδιωτικοποίηση στο πλαίσιο μιας κλεπτοκρατικής στρατηγικής κατέστρεψαν, από το 1990, περισσότερο ρωσικό πληθυσμό από ότι καταστράφηκε κατά τη διάρκεια του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου. Ας μην ξεχνάμε ότι μετά τα δάνεια του Μπόρις Γέλτσιν το 1944 για μετοχές στην ιδιωτικοποίηση των πολυτιμότερων φυσικών πόρων και μονοπωλίων του έθνους, η Ρωσία κατέληξε με μια ολιγαρχία.

Η προσανατολισμένη προς την πίστωση οικονομία της Ρώμης κατέρρευσε στο Μεσαίωνα, βυθίζοντας την αυτοκρατορία σε ένα καθεστώς πεινίας. Έγινε η πρώτη μεγάλη κοινωνία που δεν ακύρωσε τα χρέη της. Επιθετικής φύσεως νομικά και πολιτικά συστήματα οδηγούν τους πληθυσμούς στο χρέος, αλλά αυτοί μπορεί να επιβιώνουν περισσότερο από ότι υπολογίζουν τα μαθηματικά μοντέλα, παρά τις διαλυμένες υποδομές και το πρόβλημα της μεγάλης ανεργίας. Έπρεπε να περάσουν πάνω από τέσσερις αιώνες (από τον πρώτο αιώνα π.χ., έως τον τέταρτο αιώνα μ.χ. αιώνα) για να αποκεντρωθεί η οικονομία και να επανέλθει σε αυτάρκη κτήματα.

Σήμερα, ένα παρόμοιο πρόβλημα αποπληθωρισμού του χρέους προκαλεί κοινωνική πώλωση και επιβάλλει λιτότητα, στεγνώνοντας την εσωτερική αγορά. Έτσι κι αλλιώς, το όνειρο των τμημάτων μάρκετινγκ στις τράπεζες είναι να δουν όλο το διαθέσιμο εισόδημα (πέρα και πάνω από τις δαπάνες για βασικές ανάγκες, που θα είναι περιορισμένες στο ελάχιστο) και τις εταιρικές ταμειακές ροές να καταβάλλονται για την εξυπηρέτηση του χρέους. Κατά τη διάρκεια της ανοδικής πορείας του χρέους, λίγοι ανέμεναν ότι η αγορά μιας κατοικίας θα μετατρέπεται σε μέσο για να οδηγηθεί ο πληθυσμός στο χρέος. Και τώρα τα χρέη παραμένουν στη θέση τους, με τις τράπεζες να έχουν τη δύναμη, την οποία έχουν χρησιμοποιήσει για να εξαγοράσουν τον έλεγχο των κυβερνήσεων.

Αν ο κόσμος δεν αλλάξει πορεία, το «τελικό» στάδιο του χρηματιστικού καπιταλισμού απειλεί να επιδεινωθεί σε καθεστώς πεινίας τόσης μεγάλης εμβέλειας, ώστε να περάσουμε σε μια εποχή νεοφεουδαρχισμού, απεμπολώντας τον έλεγχο του οικονομικού πλεονάσματος σε μια χρηματοοικονομική ελίτ που έκανε τον εαυτόν της κληρονομική, όπως η παλιά αριστοκρατία των γαιοκτημόνων.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΠΟΦΕΥΚΤΟ ΝΑ ΚΑΤΑΛΗΘΟΥΝ ΕΤΣΙ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

Εκτός από την ηθική δικαιοσύνη της μείωσης των τιμών σύμφωνα με την σχέση κόστους-αξίας, έτσι ώστε να απελευθερωθεί η κοινωνία από ειδικά προνόμια που δημιουργούσαν «μη δεδουλευμένο» ραντιέριο εισόδημα δίχως εργασία, τα κλασσικά οικονομικά ήταν ένα καλός οδηγός για το πώς θα μπορούσαν να γίνουν οι κοινωνίες πιο παραγωγικές και αποδοτικές. Οι κυβερνήσεις που προσπαθούσαν να

αναπτύξουν τις εθνικές τους βιομηχανίες έβλεπαν τη κλασική οικονομία ως μια στρατηγική για εκσυγχρονισμό. Η ίδια λογική ήταν αυτή που οδήγησε τις βιομηχανικές τάξεις να κάνουν τη Γαλλία, τη Γερμανία, και άλλες οικονομίες περισσότερο ανταγωνιστικές προκειμένου να ξεπεράσουν τη δυναμική της Αγγλίας τον 19^ο αιώνα.

Όπως προαναφέρθηκε, η κατεύθυνση της κλασικής πολιτικής οικονομίας ήταν να απελευθερωθεί η κοινωνία από τις χρεώσεις των ραντιέρηδων (ενοίκιο γης, μονοπωλιακό πρόσοδο και τραπεζικά τέλη) που απλά ανέβαζαν το κόστος διαβίωσης και της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Οι μεγάλοι ωφελούμενοι από τις μεταρρυθμίσεις που αποσκοπούσαν στην ελαχιστοποίηση αυτών των οικονομικών προσόδων ήταν η βιομηχανία και η εργασία. Οι μεταρρυθμιστές υπέρ της εργασίας συχνά χαρακτήριζαν οι ίδιοι τους εαυτούς τους ως σοσιαλιστές, και οι μεταρρυθμιστές υπέρ της βιομηχανίας συχνά χαρακτήριζαν τους εαυτούς τους ως «κρατικοί σοσιαλιστές». Παρά τα αντίθετα ταξικά τους συμφέροντα όσον αφορά τις σχέσεις εργοδοτών-εργαζομένων, οι δυο πλευρές είχαν κοινό συμφέρον να δουν την απελευθέρωση της κοινωνίας από τη βαριά επιβάρυνση χρεώσεων που προέρχονταν από τους γαιοκτήμονες, τα μονοπώλια, και τον χρηματοπιστωτικό τομέα.

Οι ραντιέρηδες επεδίωκαν να διατηρήσουν άθικτα τα προνόμια τους και τα οικονομικά του οφέλη, δίχως φορολόγηση και κανονισμούς. Για αυτούς, μια «ελεύθερη αγορά» ήταν αυτή που δεν επέβαλλε φόρους στα μη δεδουλευμένα έσοδα τους. Αυτό τους οδήγησε να αντιταχθούν στην κρατική εξουσία, σε μια εποχή που η δημοκρατική πολιτική ήταν ευθυγραμμισμένη εναντίον τους και είχε περιορίσει την ικανότητα της Βουλής των Λόρδων στη Βρετανία και της Άνω Βουλής σε άλλες χώρες να μπλοκάρουν την προοδευτική φορολογία και τις συναφείς πολιτικές της κλασικής οικονομίας.

Το κλασικό πρόγραμμα των ελεύθερων αγορών—δηλαδή, αγορές απαλλαγμένες από τιμές που υπερβαίνουν τη σχέση κόστους-αξίας—ήταν η φορολόγηση στο μίσθωμα γης (ή σε ακραία περίπτωση, στην εθνικοποίηση) και η διατήρηση των βασικών υποδομών και των φυσικών μονοπωλίων στον δημόσιο τομέα, έτσι ώστε να παρέχονται οι βασικές υπηρεσίες σε τιμή κόστους ή σε επιδοτούμενες τιμές. Αυτό σήμαινε μια μικτή οικονομία, όχι ένας μονόπλευρος ιδιωτικός τομέας. Ένας ενεργός δημόσιος τομέας απορροφούσε το κόστος των υποδομών, της εκπαίδευσης, της υγειονομικής περίθαλψης και των συντάξεων—κυρίως μέσω της φορολόγησης της μίσθωσης της αξίας της γης και των φυσικών πόρων.

Μια από τις πιο συστηματικές υπερασπιστικές γραμμές απέναντι σε αυτή τη πολιτική αρθρώθηκε από τον Patten, που αναφέρεται ως ο πρώτος καθηγητής οικονομικών στη Σχολή Wharton του Πανεπιστημίου της Πενσυλβάνια, εκτελώντας χρέη από τα μέσα του 1880 έως και τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο. Περιέγραψε τις δημόσιες υποδομές ως τον «τέταρτο παράγοντα της παραγωγής», η απόδοση του οποίου μετριόταν όχι από τα κέρδη αλλά από την ικανότητά του να μειώνει το εθνικό επίπεδο τιμών. Αυτή ήταν η στρατηγική που κατηύθυνε τη βιομηχανική ανάπτυξη στις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Γερμανία, τη Γαλλία και την Ιαπωνία. Αυτά και άλλα έθνη παρείχαν ένα συνεχώς διευρυνόμενο φάσμα βασικών υπηρεσιών υποδομής σε επιδοτούμενες τιμές, και μάλιστα δίχως χρέωση, π.χ., δρόμους, εκπαίδευση, και

ούτω καθεξής. Ομοίως, η δημιουργία δημόσιου χρήματος,—κυρίως τα «πρασινοράχικα» χαρτιά που έκδωσε η Αμερική κατά τη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου—έσωσαν τους φορολογούμενους από τους κατόχους ομολόγων. Ο όρος του Patten «οικονομία της αφθονίας», διατηρούσε την ελπίδα για μια επικάλυψη (ή τουλάχιστον ένα κλαδί ελιάς) μεταξύ βιομηχανικού «κρατικού σοσιαλισμού» και εργατικού σοσιαλισμού. Και οι δύο τάσεις ανάπτυξης βασίστηκαν στην αξία, τις τιμές και τη θεωρία προσόδου εφαρμοσμένη σε εθνικό επίπεδο, σε μια μικτή οικονομία.

Στον νομισματικό τομέα, η ώθηση αυτού του κινήματος ήταν πιο ποικιλόμορφη, αλλά επικεντρωνόταν στην αντικατάσταση των τοκοφόρων χρεών με μετοχές, ρυθμίσεις στα κέρδη, και στη δημιουργία δημόσιου χρήματος που θα αντικαθιστούσε την ιδιωτική τραπεζική πίστωση. Ο δανεισμός έπρεπε να είναι παραγωγικός. Στον τομέα του δημόσιου χρέους, ο τρόπος για την ελαχιστοποίηση της δημοσιονομικής επιβάρυνσης μιας οικονομίας ήταν η αποχή από πολέμους. Από την εποχή του Άνταμ Σμιθ, η λογική της μεταρρύθμισης της ελεύθερης αγοράς ήταν αυτή της ειρήνης. Η αντιπαλότητα που οραματιζόταν ήταν εμπορική, μεταξύ παλαιού τύπου ραντιέρικες οικονομίες και αναθεωρημένων «κρατικιστικών» οικονομιών.

Όταν ξέσπασε ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος, υπήρξε διαδεδομένη πεποίθηση ότι οι πολύπλοκες βιομηχανικές οικονομίες δεν θα μπορούσαν να αντέξουν οικονομικά τον πόλεμο. Πολλοί οικονομολόγοι προέβλεπαν ότι ο Μεγάλος Πόλεμος θα τελείωνε μέσα σε λίγους μήνες καθώς οι χώρες θα ξέμεναν από πόρους. Αλλά οι κυβερνήσεις σύντομα ανακάλυψαν ότι οι κεντρικές τράπεζες μπορούσαν να δημιουργήσουν πολύ περισσότερο χρήμα από ό, τι αναμενόταν. Όπως είχαν αποδείξει οι Ηνωμένες Πολιτείες κατά τη διάρκεια του αμερικανικού εμφυλίου πολέμου πριν από μισό αιώνα, δεν ήταν απαραίτητη η φορολόγηση ή ο δανεισμός.

Ο υπαινιγμός ήταν ότι μια πανίσχυρη εμπορική τραπεζική τάξη δεν ήταν περισσότερο αναγκαία από μια κυρίαρχη τάξη γαιοκτημόνων. Οι φόροι δεν ήταν απαραίτητοι τόσο για τη χρηματοδότηση της κυβέρνησης όσο για τη φορολόγηση μη δεδουλευμένου εισοδήματος με απώτερο σκοπό τη διατήρηση μιας δίκαιης κοινωνίας και την αποφυγή της ανάπτυξης ειδικών συμφερόντων. Αυτό είναι το πνεύμα της Σύγχρονης Νομισματικής Θεωρίας, που έχει το πνευματικό του κέντρο στη σχολή οικονομικών στο Πανεπιστήμιο του Μισούρι—Κάνσας Σίτι. Αυτή η γραμμή ανάλυσης δεν προωθήθηκε από τους νικητές συμμάχους, ούτε διατηρήθηκε από τη Γερμανία. Από τη δεκαετία του 1920, ένα εναλλακτικό μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα από αυτό των κλασικών οικονομικών άρχισε να διαμορφώνεται από τους ραντιέρηδες.

Στην πραγματικότητα, από τη στιγμή που η Αμερική κατάφερε να ξεπεράσει τη Βρετανία ως βιομηχανική δύναμη, έπαψε να έχει το παραμικρό ενδιαφέρον για την προώθηση της προστατευτικής πολιτικής δημόσιων επενδύσεων σε άλλες χώρες. Οι στρατηγοί της θεώρησαν ότι τώρα που η χώρα έγινε η πρώτη δύναμη στον κόσμο, δεν υπήρχε λόγος για «κάτι παραπάνω». Από το 1980, το κλασικό πρόγραμμα των οικονομικών μεταρρυθμίσεων είχε διαγραφεί από την ιστορία και δεν αποτελούσε καν μέρος του ακαδημαϊκού προγράμματος σπουδών.

Η νέα ιδέα του ανταγωνισμού βασίστηκε στην ιδιωτικοποίηση των υποδομών επί πιστώσει. Ο ορισμός της καλής διαχείρισης ήταν η δημιουργία κερδοσκοπικών ευκαιριών που χρηματοδοτούνται από τοκοφόρο χρέος. Η εκπαίδευση, η υγειονομική

περίθαλψη και τα φάρμακα θα ιδιωτικοποιούνταν ως ευκαιρίες για την απόσπαση προσόδου, οι δε συντάξεις επρόκειτο να χρηματοδοτηθούν από την εκ των προτέρων αποταμίευση.

Αν αυτό το «μέλλον» είχε προβλεφτεί πριν από έναν αιώνα, οι περισσότεροι οικονομικοί παρατηρητές θα το είχαν βρει τόσο απίθανο που θα το θεωρούσαν απίστευτο. Η πρώτη απορία τους θα ήταν πώς θα μπορούσε να επιβιώσει ένα οικονομικό σύστημα με βάση το υψηλό κόστος. Δεν θα δημιουργούσε μια οικονομία με βασικές ανταγωνιστικές δυνάμεις έναν κόσμο απαλλαγμένο από ραντιέρηδες, έναν κόσμο ειρηνικό με λιγότερη ταξική σύγκρουση μεταξύ των παλαιών μεταφουδαρχικών τάξεων και της «πραγματικής» οικονομίας, της παραγωγής και της κατανάλωσης;

Κανένας σημαντικός οικονομικός συγγραφέας δεν περίμενε την τάξη των ραντιέρηδων να μπορέσει να κάνει τίποτα παραπάνω από το να διαμαρτυρηθεί ότι η αφαίρεση των προνομίων τους ήταν αντίστοιχο με αυτό που θα έκανε μια κομμουνιστική δικτατορία. Και πράγματι, ποιος θα φανταζόταν ότι οι «Αυστριακές» ιδέες για μια οικονομία δίχως κράτος (που θα κυριαρχείται από ραντιέρηδες, με επικεφαλής τους τραπεζίτες) θα εξαπλωνόντουσαν σε όλο τον κόσμο. Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, οι κυβερνήσεις κινούνταν προς την σωστή κατεύθυνση: προοδευτική φορολογία του εισοδήματος, επενδύσεις σε υποδομές, και ίδρυση δημοσίων τραπεζικών και νομισματικών συστημάτων.

Αλλά το κίνημα της αντιμεταρρύθμισης έχει πείσει πολλούς ψηφοφόρους και δημόσιους αξιωματούχους ότι δεν υπάρχει πράγματι καμία εναλλακτική λύση. Και για να βεβαιωθεί ότι αυτό το πείραμα θα πετύχει, οι πιστοί του ξεκίνησαν να ξαναγράφουν την ιστορία, πάνω απ' όλα την οικονομική σκέψη. Οι λομπίστες των ραντιέρηδων αναγνωρίζουν ότι η επιβολή της παρωδίας των ελεύθερων αγορών απαιτεί ολοκληρωτικό έλεγχο της ακαδημαϊκής συζήτησης, τη δύναμη της λογοκρισίας, και τελικά την απειλή της βίας. Αυτό είναι που συνειδητοποίησαν τα παιδιά της Σχολής του Σικάγου στη Χιλή του Πινοσέτ όταν το 1973 έκαναν την πρόβρα τους για τη νεοφιλελεύθερη πολιτική. Η πρώτη τους κίνηση ήταν να κλείσουν κάθε τμήμα οικονομικών στη χώρα, και να εγκαινιάσουν μια εκστρατεία δολοφονιών στη Λατινική Αμερική, το Operation Condor. Αυτή είναι η πλευρά της Ιεράς Εξέτασης των οικονομικών της ελεύθερης αγοράς.

Τα σημερινά συμφέροντα των πιστωτών ακολουθούν τον ίδιο δρόμο προς τη φεουδαρχία που ακολούθησε η Ρώμη πριν από δύο χιλιάδες χρόνια, όταν η ολιγαρχία της ξεκίνησε τον Κοινωνικό Πόλεμο (133–29 π.Χ.) με πολιτικές δολοφονίες και εκτεταμένη βία. Αυτό δεν ήταν μια άσκηση δημιουργικής καταστροφής. Κατέληξε με την κοινωνία υπερχρεωμένη και άφησε την αυτοκρατορική λεηλασία («εξάπλωση της ειρήνης») ως την τελευταία διαθέσιμη ευκαιρία για την επιδίωξη κέρδους σε μια συρρικνούμενη οικονομία.

Η ΚΥΡΙΑ ΠΗΓΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΩΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ

Η πίστωση και, συνεπώς, το χρέος, εμφανίστηκαν προφανώς ως αναγκαία κακά από τότε που αναπτύχθηκε η εξειδίκευση της εργασίας με τους εποχιακούς ρυθμούς και

τα κενά μεταξύ φύτευσης και συγκομιδής στον Νεολιθικό γεωργικό κύκλο. Ακούγεται λογικό αυτό όταν υπάρχει ένα χρονικό χάσμα μεταξύ της αρχικής επένδυσης και της παράδοσης και πληρωμής του τελικού προϊόντος. Οι τόκοι τεκμηριώνονται για πρώτη φορά την τρίτη χιλιετία π.χ. ως ένας τρόπος για τους Σουμέριους δημόσιους θεσμούς να εκτιμούν το δικό τους μερίδιο από τα κέρδη τους σε εμπορικές προκαταβολές που έκαναν προς τους εμπόρους.

Τα περισσότερα αγροτικά χρέη ήταν επίσης προς τους βασιλικούς συλλέκτες, κυρίως για ενοίκιο γης, νερό και ναυτιλία, και καταναλωτικά δάνεια. Όταν η συντήρηση αυτού του χρέους μεγάλωνε πάρα πολύ, οι πρώιμοι κυβερνήτες της Εγγύς Ανατολής αποκαθιστούσαν την τάξη με λευκές πλάκες, ακυρώνοντας τα μη καταβληθέντα τέλη. Οι ηγέτες δεν είχαν καμία ψευδαίσθηση ότι οι οικονομίες τους θα επανέρχονταν αυτόματα σε οικονομική και χρηματοπιστωτική ισορροπία. Η αστάθεια ήταν αναπόφευκτη από φυσικές καταστροφές και πολεμικές αναστατώσεις, και απλά από τόκους που αυξάνουν τους ισολογισμούς του χρέους πέρα από ό, τι οι οφειλέτες σε οικονομίες με χαμηλά πλεονάσματα θα μπορούσαν να πληρώσουν.

Οι διαχειριστές δεν ήταν τόσο ιδεαλιστές ή ουτοπιστές που να προσπαθούσαν να σχεδιάσουν ένα σύστημα που με κάποιο τρόπο δεν θα έβγαινε ποτέ εκτός ισορροπίας. Η αρχαϊκή προσέγγιση ήταν να αντιμετωπίσουν την αναπόφευκτη αφερεγγυότητα όταν γινόταν απαραίτητο να ακυρώσουν τα καταναλωτικά χρέη. Το γεγονός ότι τα περισσότερα χρέη οφείλονταν στο παλάτι και προς τους συλλέκτες του ναού σήμαινε ότι οι αρχές ακύρωναν ουσιαστικά χρέη προς αυτές. (Εμπορικά χρέη ασημιού για τα παραγωγικά δάνεια μεταξύ εμπόρων παρέμεναν σε ισχύ). Αυτές οι λευκές πλάκες αποκαθιστούσαν τη τάξη σε περιόδους φυσικών καταστροφών ή καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, καθώς επίσης και όταν νέοι κυβερνήτες ανέβαιναν στο θρόνο. Ο στόχος ήταν να εγκαινιαστεί η βασιλεία τους με την οικονομία να βρίσκεται σε ισορροπία, σβήνοντας απλήρωτες υποχρεώσεις που είχαν δημιουργηθεί ως αποτέλεσμα αδυναμίας πληρωμής.

Η συνειδητοποίηση ότι δεν υπάρχει καμία έμφυτη τάση προς την ισορροπία (πολύ λιγότερο μια δίκαιη ισορροπία) απουσιάζει από τις σημερινές θεωρίες. Τα μαθηματικά εξισορρόπησης που βασίζονται στη μειωμένη απόδοση και την οριακή χρησιμότητα (αγνοώντας τους τόκους ανατοκισμού και το αυξανόμενο βάρος του χρέους τους) είναι άσχετα, στην καλύτερη περίπτωση, και στη χειρότερη αποτελούν μια σκόπιμα σχεδιασμένη απόσπαση της προσοχής. Όταν συναντάμε μη ρεαλιστικές οικονομικές προσεγγίσεις οικοδομημένες πάνω σε εσφαλμένες υποθέσεις, και που συντηρούνται παρά τις επανειλημμένες αποτυχίες που εμφανίζουν, τότε πρέπει να κοιτάξουμε να δούμε ποια συγκεκριμένα συμφέροντα κρύβονται από πίσω.

Έτσι όπως η μηχανική στη βιομηχανία παραχώρησε τη θέση της στη μηχανική του χρηματοοικονομικού τομέα, το λόμπι των ραντιέρηδων οδήγησε σε ιδεολογικά κατασκευάσματα που στοχεύουν να διαμορφώσουν τις αντιλήψεις του κόσμου για το τι συμβαίνει, επειδή ξέρουν ότι η διάγνωση καθορίζει την πολιτική θεραπεία. Καθώς οι οικονομίες ξεφεύγουν από την ισορροπία και οδηγούνται στην πώλωση, οι ραντιέρηδες έχουν ως στόχο να αποτρέψουν τις οικονομίες από το να κάνουν κάτι για να ανακοπεί αυτή η διεύρυνση της ανισορροπίας. Προσποιούνται ότι οι «αυτόματοι σταθεροποιητές» θα αποκαταστήσουν την ομαλότητα. Αλλά κανένας σταθεροποιητής αυτού του είδους δεν είναι αρκετά ισχυρός για να διορθώσει τη

δημοσιονομική ανισορροπία και να συμβάλλει στην χαλιναγώγηση της επιθετικής οικονομικής συμπεριφοράς. Στην αρχαιότητα, ο κόσμος ήταν σε θέση να αποφεύγει την πώλωση για πολλές χιλιάδες χρόνια ακριβώς επειδή ήταν απελευθερωμένος από τέτοιες προκαταλήψεις. Αυτές οι προκαταλήψεις εμφανίστηκαν τα τελευταία εκατό χρόνια από μια αντίδραση ενάντια στις μεταρρυθμίσεις της Προοδευτικής Εποχής.

Με όρους συμπεριφοριστικούς, η σημερινή στρατηγική με στόχο τη διαμόρφωση μιας κοινωνικής αντίληψης ότι η κατάσταση της υγείας της οικονομίας είναι σοβαρή είναι παρόμοια με αυτό που κάνουν τα παράσιτα στην βιολογική φύση: αποκοιμίζουν την ικανότητα του σώματος να αντιληφθεί ότι το παράσιτο τού τρώει τα σωθικά. Το οικονομικό ισοδύναμο είναι η εκλαΐκευση του συνθήματος του συγγραφέα επιστημονικής φαντασίας Robert Heinlein «δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα όπως ένα δωρεάν γεύμα» από τον Milton Friedman. Καταπληκτική κίνηση για να αποτραπεί η μελέτη για το αν πράγματι υπάρχει «ένα δωρεάν γεύμα». Αλλά και βέβαια υπάρχει και λέγεται οικονομική πρόσοδος.

Τα παράσιτα λατρεύουν την απορρύθμιση—με τον ίδιο τρόπο που ο χρηματοπιστωτικός τομέας λατρεύει τις «ελεύθερες αγορές». Δεν υπάρχει χώρος για τη μελέτη της οικονομικής προσόδου στην προσέγγιση της οριακής χρησιμότητας για την τιμολόγηση, ή στα οικονομικά της Αυστριακής σχολής που αντικατέστησαν την κλασική θεωρία της αξίας. Με την άρνηση ότι υπάρχει κάτι που λέγεται μη δεδουλευμένο εισόδημα ή μη δεδουλευμένος πλούτος, η νέα ιδεολογία επιδιώκει να διαγράψει την αντίθεση μεταξύ δίκαιης τιμολόγησης και φορολόγησης και εκμεταλλευτικών τακτικών όπως αυτών που επιδιώκουν στην οικονομική πρόσοδο, ή ακόμα και την απροκάλυπτη απάτη που έχει γίνει σχεδόν αναπόσπαστο κομμάτι της λειτουργίας του σημερινού χρηματοπιστωτικού τομέα.

Τα βιολογικά παράσιτα ξεγελάνε το σώμα με το να τι κάνουν να πιστεύει ότι είναι μέρος του σώματός του, και μάλιστα πως πρέπει να τρέφεται σα να είναι απόγονός του. Αλλά αυτό που πραγματικά αναπαράγεται είναι ο ίδιος ο κύκλος ζωής του παρασίτου. Το οικονομικό ισοδύναμο του παρασίτου είναι η μη φορολόγηση των επιτοκίων ώστε ο χρηματοπιστωτικός τομέας να μπορεί να αποκομίσει περισσότερα έσοδα για να συμβάλει στην περαιτέρω ανάπτυξη του εις βάρος της πραγματικής οικονομίας. Κάτι ανάλογο συμβαίνει όταν το υπουργείο Οικονομικών ευνοεί το χρέος έναντι της χρηματοδότηση ιδίων κεφαλαίων και φορολογεί τα χρηματοοικονομικά οφέλη από τον πληθωρισμό στις τιμές των περιουσιακών στοιχείων και την κερδοσκοπία με κλάσμα του ποσοστού της φορολόγησης που επιβάλλει σε μισθούς, ημερομίσθια και πάγιο κεφάλαιο.

Στη βιολογική φύση ένα έξυπνο παράσιτο θα κρατήσει ζωντανό το σώμα που το φιλοξενεί και θα το βοηθήσει να βρει ακόμη και νέες πηγές τροφής, και ίσως να το κρατήσει και απαλλαγμένο από ασθένειες σε μια συμβιωτική σχέση. Ο στόχος, φυσικά, είναι να αποκτήσει το μεγαλύτερο μέρος της τροφής για τον εαυτό του και τους απογόνους του, πέρα και πάνω από το βασικό επίπεδο διαβίωσης που απαιτείται για να παραμείνει ζωντανό το σώμα.

Αλλά τα παράσιτα τείνουν να συντομεύουν το χρονικό τους πλαίσιο καθώς πλησιάζει το τελικό στάδιο της σχέσης με τον οικοδεσπότη τους. Συνειδητοποιώντας ότι το παιχνίδι σχεδόν τελείωσε, το παράσιτο κάνει το ισοδύναμο με το να πάρει τα

χρήματα και να το βάλει στα πόδια. Ενθαρρύνει τον οικοδεσπότη του να ενεργεί απερίσκεπτα και να φαγωθεί από ένα αρπακτικό που είναι τουλάχιστον μέρος του εαυτού του. Ένα έντομο με παράσιτα, για παράδειγμα, μπορεί να χαμηλώσει την άμυνα του και να γίνει το γεύμα ενός πουλιού, το οποίο θα γίνει στη συνέχεια ο νέος οικοδεσπότης για τα αυγά του παρασίτου που θα εκκολαφθούν μέσα σε αυτό. Οι απόγονοι του παρασίτου θα ξεκινήσουν μια νέα ζωή, και μάλιστα στην κορυφή της τροφικής αλυσίδας.

Εναλλακτικά, το παράσιτο τοποθετεί τα αυγά του μέσα στο ίδιο το σώμα του οικοδεσπότη για να εκκολαφθούν και το μετατρέψουν σε τροφή τους. Ουσιαστικά αυτό είναι που συμβαίνει όταν τα αδυσώπητα μαθηματικά του ανατοκισμού απορροφούν τα κέρδη της «πραγματικής» οικονομίας, το διαθέσιμο προσωπικό εισόδημα και τα φορολογικά έσοδα. Από την κρίση του 2008 και μετά, ο χρηματοπιστωτικός τομέας έχει υιοθετήσει ένα σχέδιο εφάμιλλο με αυτό που ελεύθερου σκοπευτή, χρησιμοποιώντας τον έλεγχο που εγκεφάλου της οικονομίας υποδοχής (κυβερνητικοί οργανισμοί, πάνω απ' όλα το Υπουργείο Οικονομικών και την Ομοσπονδιακή Τράπεζα) για να του επεκτείνουν διασώσεις, και απειλεί ότι θα παραλύσει την οικονομία υποδοχής διακόπτοντας τη ροή της κυκλοφορίας των πληρωμών, εάν δεν πάρει αυτά που θέλει.

Τα σημερινά χρηματοοικονομικά παράσιτα εγκαταλείπουν το πλοίο για να διαμορφώσουν μια νέα σχέση με τις νέες οικονομίες υποδοχής. Έως το 2012, όπου η Ομοσπονδιακή Τράπεζα εφάρμοσε την πολιτική της ποσοτικής χαλάρωσης και προσέφερε στις τράπεζες 800 δις δολάρια, τα περισσότερα χρήματα είχαν δαπανηθεί προς τις χώρες BRICK (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα), και για άλλους «υγιείς στόχους», μέσω της συναλλαγματικής ισοτιμίας και του αρμπιτράζ επιτοκίων. Το χρηματοοικονομικό σχέδιο του παιχνιδιού είναι να μουδιάσουν οι μηχανισμοί άμυνας της Κίνας και άλλων χωρών που δεν έχουν ακόμα πέσει θύματα της χρηματιστικοποίησης, όπως ακριβώς έγινε στη Ρωσία τη δεκαετία του 1990.

Τι θα συμβεί όταν οι χρηματοοικονομικοί επιδρομείς αδειάσουν τις οικονομίες υποδοχής? Θα αφεθούν οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ευρώπη στη μοίρα τους, έχοντας μετατραπεί σε ζόμπι από τον χρηματοπιστωτικό τομέα;

Οι σημερινές βιομηχανικές οικονομίες υποδοχής βρίσκονται σε κρίσιμο σταυροδρόμι αναφορικά με αυτό το πρόβλημα. Για να επιβιώσουν, πρέπει να αντιστρέψουν την απενεργοποίηση των ρυθμιστικών μηχανισμών άμυνάς τους. Το πρώτο βήμα είναι η αναβίωση της διάκρισης που υπάρχει στην κλασική πολιτική οικονομία μεταξύ τιμής και σχέσης κόστους-αξίας. Η εργασιακή θεωρία της αξίας ήταν ένα αναλυτικό εργαλείο για την απομόνωση της οικονομικής προσόδου ως στοιχείο της τιμής που δεν εμπεριέχει απαραίτητο κόστος παραγωγής—δηλαδή το «μη δεδουλευμένο εισόδημα».

Για να έρθουν οι τιμές σε αναλογία με τη σχέση κόστους-αξίας, η διαδικασία δεν απαιτούσε τίποτα λιγότερο από μια επανάσταση ενάντια στα φεουδαρχικά προνόμια στην Ευρώπη και τις αποικίες της. Στις παραμονές του πρώτου παγκοσμίου πολέμου, το πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων έδειχνε να πετυχαίνει. Αλλά ανατράπηκε όταν τα ρυθμιστικά όργανα προειδοποίησης και η αναλυτική ικανότητα της «πραγματικής»

οικονομίας απενεργοποιήθηκαν.

Ας υποθέσουμε ότι η οικονομία υποδοχής ανακάμπτει τις αισθήσεις της και αντιλαμβάνεται τι συμβαίνει. Πώς θα μεταφραστεί αυτή η αντίληψη σε δράση στην πολιτική, νομοθετική και δημοσιονομική σφαίρα;

Στην Ευρώπη, η κοινοβουλευτική μεταρρύθμιση αναμενόταν να είναι ο πολιτικός καταλύτης, υποθέτοντας ότι οι ψηφοφόροι θα ενεργήσουν με βάση το δικό του συμφέρον. Η Βρετανία καθάρισε το τοπίο από τους «σάπιους δήμους» τον 19ο αιώνα, και δόθηκε λύση στη συνταγματική κρίση του 1910 με τη συμφωνία ότι η Βουλή των Λόρδων δεν θα είχε πλέον την δυνατότητα να μπλοκάρει ξανά νομοσχέδια αναφορικά με τα έσοδα από την Κάτω Βουλή. Με αυτόν τον τρόπο μπόρεσαν οι μεταρρυθμιστές φόρο να επιβάλλουν φόρους στα μη δεδουλευμένα έσοδα από το μίσθωμα της γης.

Ωστόσο, οι δημαγωγοί που στηρίζονται από τους ραντιέρηδες έχουν υποβιβάσει την κλασική έμφαση στην δημοσιονομική και νομισματική διάσταση της πολιτικής οικονομίας σε δευτερεύουσα θέση. Οι εκλογές έχουν να κάνουν με εθνικές αντιπαλότητες (στη Βαλτική και τον Αμερικανικό Νότο), τη συντηρητική φρίκη στην ιδέα της νομιμοποίησης των δικαιωμάτων των γυναικών και της ισότητας των φύλων (σε περιοχές όπου κυριαρχεί η θρησκευτική δεξιά και σε αστικές περιφέρειες με δυναμική παρουσία τους επαγγελματίες της αγοράς), ή τη «δημοκρατία» (σε προτεκτοράτα των ΗΠΑ στο εξωτερικό, όπου ο όρος είναι συνώνυμος με φιλο-αμερικανικά καθεστώτα αντί να αντανakλά κάποιο συγκεκριμένο πολιτικό σύστημα). Αυτή η κατάσταση θέτει υπό αμφισβήτηση τις αισιόδοξες αξιώσεις του Διαφωτισμού για την απόκτηση πλήρους γνώσης για το τι συμβαίνει στον κόσμο και τα περί πεφωτισμένης ιδιοτέλειας ως οδηγό για δράση.

Αν αναμένουμε να λειτουργήσουν οι περισσότεροι ψηφοφόροι με βάση τα δικά τους συμφέροντα, θα πρέπει να υπάρξει αναβίωση της λογικής που οδήγησε στο μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα της Προοδευτικής Εποχής. Θα πρέπει να ξεκινήσει εκ νέου η συζήτηση που λάμβανε μέρος στον 19^ο αιώνα για την αξία, την τιμή και την πρόσοδο, τη φορολογική πολιτική που ακολούθησε από αυτή τη συζήτηση και τη θεωρία του χρήματος αναφορικά με τη χρηματοδότηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων.

Οι λογοκρίτες της Σχολής του Σικάγου αποκλείουν μια τέτοιου είδους συζήτηση από τις επιστημονικές επιθεωρήσεις και τα προγράμματα σπουδών όπου έχουν το πάνω χέρι—όχι πάντα με την απειλή όπλου, όπως στη Χιλή, αλλά απλά με τον έλεγχο της πρόσβασης νέων καθηγητών σε μόνιμες θέσεις, που πρέπει να δημοσιεύουν σε επιθεωρήσεις που έχουν πέσει θύμα της διανοητικής παράλυσης των ραντιέρηδων ή να χάσουν κάθε προοπτική ακαδημαϊκής καριέρας.

Το αποτέλεσμα μπορεί να φαίνεται ειρωνικό, γιατί έχει αφήσει την κριτική των φιλικών προσκείμενων αγορών προς τους ραντιέρηδες «απελευθερωμένη» από τη δημόσια ρύθμιση, τις επενδύσεις και την προοδευτική φορολογία, και ο επιθετικός χρηματιστικός καπιταλισμός έχει αφεθεί κυρίως στην μαρξιστική ανάλυση. Η εξήγηση είναι, όπως επεσήμανε ο Patten, ότι τα κλασικά οικονομικά κορυφώθηκαν με τον Μαρξ (και στη στάση του Henry George υπέρ της φορολόγησης της μίσθωσης της

γης). Ο Μαρξ και οι σοσιαλιστές απλά έσπρωξαν την κλασική ανάλυση στη λογική της κατάληξη με τη χρήση της εργασιακής θεωρίας της αξίας που έκανε για να απομονώσει την οικονομική πρόσοδο και να αποδείξει ότι πρόκειται περί μη δεδουλευμένου εισοδήματος —και εφάρμοσαν αυτή την έννοια στον τραπεζικό και χρηματοπιστωτικό τομέα (που ο Ρικάρντο δεν το έκανε ποτέ!) καθώς και στην ιδιοκτησία γης και στα μονοπώλια.

Η κλασική έμφαση στην απελευθέρωση των αγορών από τεχνολογικά και κοινωνικά περιπτά γενικά έξοδα τρομάζουν το μεγάλο χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο και τους ραντιέρηδες πελάτες του, εμπνέοντας τους να στηρίξουν μια αντικλασική πολιτικοοικονομική αντίδραση. Η οικονομική θεωρία και η ιδεολογία παραμένουν τραυματισμένες από αυτή τη σύγκρουση ανάμεσα στα συμφέροντα μεταξύ ραντιέρηδων και των συμφερόντων του βιομηχανικού κεφαλαίου και της εργασίας. Αυτό το τραύμα έχει γίνει πολιτικό στη βάση του, και προκαλεί τώρα τον τρόπο που ο δυτικό πολιτισμός έχει ορίσει την μετα-φεουδαρχική ταυτότητά του από την εποχή του Διαφωτισμού.

Η υποβόσκουσα σύγκρουση μεταξύ πιστωτών και οφειλετών λαμβάνει μέρος από τότε που η αρχαιότητα υπέκυψε στην μετα-ρωμαϊκή σκοτεινή εποχή. Μια οικονομία με αρνητικό ενεργητικό είναι μια οικονομία που αιμορραγεί—σε οικονομικούς όρους, η κυκλοφορία του εισοδήματος στραγγίζεται για την εξυπηρέτηση του χρέους. Και ο χρηματοπιστωτικός τομέας που λαμβάνει τα έσοδα συμπεριφέρεται όπως τα παράσιτα που καταβροχθίζουν το επιπλέον μέσα στο φυσικό σώμα του ανθρώπου.

Αυτή είναι η κατάσταση από την οποία υποφέρουν σήμερα οι υπερχρεωμένες οικονομίες—από την Ισλανδία και τη Λετονία έως την Ελλάδα και την Ιρλανδία. Οι θανατηφόρες επιπτώσεις των δημογραφικών αλλαγών είναι η μετανάστευση, οι πτωτικές τάσεις στη δημιουργία οικογένειας και στα ποσοστά γεννήσεων, μικρότερη διάρκεια ζωής και αυξανόμενα ποσοστά αυτοκτονίας.

Αυτό δεν είναι μια φυσική διαδικασία θανάτου. Ωστόσο, ο χρηματοπιστωτικός τομέας κατηγορεί τις δημογραφικές γήρανσης. Δεν κατηγορεί για τα δημοσιονομικά ελλείμματα τη μείωση των φόρων στην ακίνητη περιουσία, στο χρηματιστικό κεφάλαιο και σε άλλες μορφές πλούτου, αλλά τους ηλικιωμένους που επιδιώκουν την καταβολή των συντάξεων κοινωνικής ασφάλισης που τους είχαν υποσχεθεί και για τις οποίες πλήρωναν μέσα από τους μισθούς τους. Ωστόσο, η παραγωγικότητα έχει αυξηθεί σε σημαντικό βαθμό από τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο—και μάλιστα, από το 1980—που μπορεί να στηρίξει το σύστημα των κρατικών συντάξεων και, για του λόγου το αληθές, και την οικονομία της ψυχαγωγίας που είχε υποσχεθεί.

Το πρόβλημα είναι η χρηματοπιστωτική ασθένεια. Το χρηματιστικό κεφάλαιο απέκτησε σταδιακή την εξουσία του, αρχικά με το να αποδεσμεύσει το κράτος από τον οικονομικό σχεδιασμό και τους ρυθμιστικούς μηχανισμούς, και στη συνέχεια με την κατάργηση της προοδευτικής φορολογίας. Ο αγώνας σήμερα δεν είναι μεταξύ συνταξιούχων και «εργατικού πληθυσμού». Είναι μεταξύ της μισθωτής εργασίας και των συνταξιούχων μαζί ενάντια μιας χρηματοοικονομικής ελίτ που συμμαχάθηκε με την ακίνητη περιουσία και τα μονοπώλια.

Ο αγώνας διεξάγεται για το ποιος θα ελέγχει την κυβέρνηση, το φορολογικό και το ρυθμιστικό σύστημα. Σε πολιτικό επίπεδο, ο αγώνας είναι μεταξύ της οικονομικής δημοκρατίας και της χρηματιστικής ολιγαρχίας. Αυτός είναι ο αγώνας που ξεκίνησαν τα κλασικά οικονομικά με στόχο να διαμορφώσουν την κατάλληλη θεραπεία που θα οδηγούσε στη δημιουργία μια πιο δίκαιης κοινωνίας και στην κατάργηση του «ψεύτικου» και περιττού κόστους παραγωγής των ραντιέρηδων. Σήμερα ο νεοφιλελευθερισμός είναι ακριβώς το αντίθετο: προσπαθεί να φορτώσει τις οικονομίες με επιτόκια χρέους πέρα από την ικανότητά τους να πληρώσουν, και στη συνέχεια απαιτεί την ιδιωτικοποίηση των δημόσιων υποδομών για τη δημιουργία μονοπωλίων που θα χρησιμεύσουν ως επιπλέον μέσο για την απόσπαση προσόδου.

Αυτό είναι που απαιτεί η Ευρωπαϊκή Τρόικα από την Ελλάδα. Το προϊόν της είναι η λιτότητα, και απειλεί να επιβάλει μια νέα οικονομική σκοτεινή εποχή.